

Economisch-Statistische Berichten

Hervonden monument

★

Drs Khouw Bian Tie
Stabilisatie van grondstoffen

★

Prof. Dr. M. J. H. Smeets
Het karakter van de omzetbelasting

★

Drs A. G. ter Hennepe
Exportcombinaties in de
metaalnijverheid

★

Drs C. Verburgh
Vervoersvraagstukken in Zuidelijk Afrika

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1882

WOENSDAG 24 JUNI 1953

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Advertentie-opdrachten

★

voor het volgende nummer
dienen uiterlijk 30 Juni 1953
v.m. in het bezit te zijn van
de Advertentie-afdeling
Postbus 42, Schiedam.
Tel. 69300; Toestel 1 of 3

vacatures

HET LANDBOUW ECONOMISCH INSTITUUT

vraagt een

CHEF DE BUREAU

tevens Secretaris van de Directeur.

Vereist: Mr in de rechten en/of economische opleiding.
Ervaring op het gebied van interne organi-
satie (o.a. personeelszaken). Kennis van land-
en/of tuinbouw. Representatief optreden.

Gewenst: Kennis van de statistiek.
Leeftijd: 35—40 jaar.

Het maximum van de te bereiken salarisschaal (re-
ferendaris) bedraagt f 700,— per maand (inclusief
duurtetoeslagen).

Brieven met uitvoerige inlichtingen te zenden naar:
Van Stolkweg 29, 's-Gravenhage.

Burgemeester en Wethouders der
GEMEENTE Z A A N D A M roepen
sollicitanten op voor de functie van

ASSISTENT

bij het Sociografisch Bureau Zaanstreek

Cand. examen sociografie, sociale
geografie of economie vereist. Tijde-
lijke functie voor de duur van 1½ jaar.
Salaris f 4335,— - f 5228,— incl. be-
kende toelagen.

Sollicitaties vóór 1 Juli 1953 aan Burgemeester en Wet-
houders der Gemeente Zaanadam.

(Vervolg op achterpagina)

R. MEES & ZOONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

★ BESCHIKBARE KRACHTEN ★

ECONOMISCH DOCTORANDUS

gedurende geruime tijd werkzaam geweest in
zelfstandige, leidinggevende positie op commer-
cieel terrein, welke functie een veelvuldig
verblijf buitenslands noodzakelijk maakte,
representatieve persoonlijkheid, bedrijfsecon-
omisch georiënteerd, met ervaring op organisato-
risch, financieel en administratief gebied, 31
jaar oud, zoekt

een hem passende werkring.

Brieven onder no. E.S.B. 26-5, Bur. v. d. Bl., Postbus 42,
Schiedam.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor West-
zeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandse Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Hervonden monument

Vijf jaren welhaast is het geleden, dat Prof. Dr N. J. Polak overleed. De herinnering aan hem blijft onverzwakt; zijn naam en werk komen telkens terug in gesprek en geschrift. Over velerlei problemen heeft Polak in een wijs en geestig woord zijn mening in publicaties vastgelegd; zij vormden tezamen evenzovele gedenktekenen van zijn werk, doch her en der verspreid als zij waren, was de weg daarheen vaak bezwaarlijk.

Thans hebben twee oud-leerlingen uit de verspreide geschriften een, ruime, keuze gedaan en deze keuze vastgelegd in een tweetal stevige boekdelen¹⁾. Een verdeling is gemaakt naar onderwerpen, zodat in het eerste deel de bedrijfshuishoudkunde de boventoon voert, in het tweede deel algemene vraagstukken, economische en monetaire politiek, doch ook belastingen en accountancy zijn opgenomen.

Wie het werk van Polak kent, zal begrijpen, dat de verdeling niet rigide kon zijn. Zijn geest en denkwijze leenden zich niet tot geëtiketteerde verdeling in vakjes. Elk probleem, dat hij bezag, belichtte hij als economist, voor wie het gold in het bijzondere het algemene te herkennen. Des te prijzenswaardiger is het voor de samenbrengers, dat de indeling geen gedwongen indruk nalaat.

Misschien echter — en dit is niet als een onheusheid bedoeld tegenover het vele werk dat de samenstellers, die ook voor een goed register zorgden, deden — is de indeling niet zo belangrijk. Men pakt het boek en wordt

meegenomen. Daar wordt de taak van de tussenhandel weer voor ogen gesteld, daar vindt men de nog zo actuele artikelenreeks over de organisatie van het economisch leven na 1945 weer terug.

Het boek heeft echter veel meer dan herinneringswaarde. Telkens treft een formulering, een betoog, waardoor men „aufgeklärt”, of geprikkeld tot verder denken, doorwerkt aan de problemen, waarover men verplicht is zich een oordeel te vellen. Het gold ook voor Polak: Het puntje van een vlugge pen, is het felste wapen, dat ik ken.

Felheid zonder venijn. In de levensschets, die Brands aan het boek meegaf, heeft hij deze wens tot ridderlijke strijd fraai doen uitkomen. Ook de opdracht, aan het boek meegegeven, een uiterst toepasselijke karakterschets van de man van hoge deugd, ontleend aan een werk van Lao Tse, toont, dat de redacteuren tot de geest van het werk en de mens zijn gedrongen. Niet voor niets kwam bij Polak, als hij over zijn geliefde Mozart sprak, de aria steeds terug: „In diesen heil'gen Hallen kennt man die Rache nicht”.

Dat dit werk is verzameld door een oud-leerling van Indonesisch-Chinese afkomst — een groep die Polaks opvattingen zeer waardeerde — en door een Nederlandse oud-leerling, is welhaast symbolisch voor de geest van samenwerking, die hij zocht.

De boeken, zoals zij daar, wel-uitgevoerd, liggen, zijn geen symbolisch gebaar; zij vormen een monument van levende wetenschap. Een monumet, waarheen het mogelijk is gemaakt de rechte weg te hervinden.

H. W. L.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Hervonden monument, <i>door Prof. H. W. Lambers</i>	483	Boekbespreking:	
Stabilisatie van grondstoffen, <i>door Drs Khouw Bian Tie</i>	485	Dr A. M. F. Smulders: Inkomensverdeling en werkgelegenheid, <i>bespr. door Dr J. Pen</i> ...	495
Het karakter van de omzetbelasting, <i>door Prof. Dr. M. J. H. Smeets</i>	488	Geld- en kapitaalmarkt, <i>door Drs J. C. Brezet</i>	496
Exportcombinaties in de metaalnijverheid, <i>door Drs A. G. ter Hennepe</i>	489	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Mei 1953, <i>door Dr L. Delmotte</i>	497
Vervoersvraagstukken in Zuidelijk Afrika, <i>door Drs C. Verburgh</i>	492	Statistieken:	
Internationale notities:		In- en uitvoer van Nederland	498
De levensomstandigheden in India, <i>door Prof. Dr J. Tinbergen</i>	494	Recente economische publicaties	499

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries;
C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Drs KHOUW BIAN TIE, Stabilisatie van grondstoffen.

Het plan Goudriaan—Graham gaat uit van de gedachte, dat de stabilisatie van de grondstoffen kan worden bereikt door het aanleggen van buffervoorraden. In tijden van dalende prijzen worden de grondstoffen opgekocht en bewaard, waardoor aan de daling paal en perk wordt gesteld. In geval van stijgende prijzen worden de aangekochte en opgeslagen grondstoffen op de markt gebracht, ten gevolge waarvan de stijging wordt getemperd. Het plan Goudriaan—Graham wil geen voorraadvorming per grondstof, doch per groep grondstoffen. De prijs van deze groep wordt gestabiliseerd en niet die van ieder van de samenstellende bestanddelen. In het plan Goudriaan—Graham wordt het grondstoffenpakket gemonetiseerd; het verkrijgt de status van geld, evenals dat met goud het geval is. Dit geeft de stabiliteit een automatisch karakter. Het betreffende plan heeft verschillende voordelen boven andere stabilisatieplannen. Het is mogelijk, dat een internationaal orgaan zich belast met de taak van de stabilisatie van de grondstoffen, overeenkomstig het plan Goudriaan—Graham.

Prof. Dr M. J. H. SMEETS, Het karakter van de omzetbelasting.

De Overheid maakt voor de producenten „algemene kosten”, waarvoor alle aanleiding bestaat om deze voor alle ondernemingen om te slaan. Volgens schrijver zou een redelijke omslag zijn, die volgens de omzetten. Indien men aldus de omzetbelasting als een „kosten”-belasting ziet, moet het tarief voor alle ondernemingen hetzelfde zijn. Discriminaties met een sociale inslag, een compenserende invoerbelasting bij invoer van goederen, vrijstelling en/of teruggaaf van omzetbelasting bij uitvoer van goederen passen in deze gedachtengang niet. De praktijk is echter geheel anders, omdat men in de meeste landen de omzetbelasting geënt heeft op de verbruiksbelastingen. Deze worden geheven ter zake van het verbruik van goederen in het binnenland. De Overheid belast goederen met een min of meer weelderig karakter zwaarder en geeft voor noodzakelijke levensmiddelen een vrijstelling. In deze gedachtengang is de vrijstelling of teruggaaf van omzetbelasting bij uitvoer van een consumptiegoed verklaarbaar. Het karakter van verbruiksbelasting wordt bij de uitvoer van consumptiegoederen niet consequent toegepast. De omzetbelasting in Nederland heeft een dualistisch karakter gekregen; zij is niet volledig een verbruiksbelasting, zij heeft reeds elementen van „kosten”-belasting in zich opgenomen. Deze omstandigheid heeft gevolgen bij de gelijkgeschikeling van belasting in de Europese landen.

Drs A. G. TER HENNEPE, Exportcombinaties in de metaalnijverheid.

De opdrachten aan de industrie van kapitaalgoederen vertonen reeds enige tijd een neiging tot dalen, terwijl de vooruitzichten evenmin gunstig zijn. Daarom is het begrijpelijk, dat de machinefabrieken en constructiewerkplaatsen een grotere belangstelling voor de uitvoer aan de dag gaan leggen. Uitbreiding van de uitvoer kan slechts plaats hebben door het overwinnen van steeds grotere verkoopweerstand. De opvoering van de uitvoer, vooral van kapitaalgoederen, eist dat de bedrijven financieel en organisatorisch in staat zijn de consequenties van de verandering in de afzet te dragen. Volgens schrij-

ver is dit voor vele bedrijven niet het geval. Daarom hebben de ondernemers besloten om, zij het nog zeer bescheiden en aarzelend, tot coördinatie op exportgebied over te gaan. Hierbij zijn twee types van combinaties te onderscheiden, nl. de combinatie van bedrijven, die hoofdzakelijk dezelfde producten vervaardigen, en de combinatie van bedrijven, die verschillende producten vervaardigen. Schrijver acht het ongewenst de exportcombinatie te koppelen aan een financieringsinstituut.

Drs C. VERBURGH, Vervoersvraagstukken in Zuidelijk Afrika.

Vóór de tweede wereldoorlog was de vervoerscapaciteit van het Afrikaanse spoorwegapparaat belangrijk groter dan de vraag naar vervoer. Gedurende en na de oorlog is Zuidelijk Afrika echter in zulk een snelle mate ontwikkeld, dat de vervoerscapaciteit onvoldoende werd om in alle behoeften te voorzien, hetgeen leidde tot ernstige stremmingen van spoorwegen en havens. Het fundamentele belang van de uitbreiding van het vervoersapparaat wordt dan ook beklemtoond in de ontwikkelingsplannen, welke door de regeringen van de verschillende gebieden in Zuidelijk Afrika zijn opgesteld. Wil het vervoersapparaat van Zuidelijk Afrika tot een efficiënt geheel uitgroeien, dan is het noodzakelijk, dat naast de spoorweg ook de andere verkeersmiddelen gelegenheid krijgen om hun specifieke functie uit te oefenen. Afgezien van het watervervoer, dat alleen op gedeelten van de Congo en de Zambesi, in veel gevallen lang gedurende een gedeelte van het jaar, plaats kan vinden, en afgezien van het luchtvervoer, dat voorlopig nog beperkt zal blijven tot personen en hoogwaardige goederen, ligt er vooral voor de auto een belangrijke taak in Afrika. Daarom zijn aanzienlijke bedragen in de ontwikkelingsplannen uitgetrokken voor wegen.

— SOMMAIRE —

Drs KHOUW BIAN TIE, Stabilisation des matières premières.

L'écrivain commente le plan Goudriaan-Graham qui part de l'idée que la stabilisation des matières premières peut être atteinte par l'établissement de réserves.

Prof. Dr M. J. H. SMEETS, Le caractère de l'impôt sur le chiffre d'affaires.

L'impôt sur le chiffre d'affaires aux Pays-Bas a un caractère double. Il n'est pas intégralement une taxe sur la consommation, mais comporte également des éléments d'impôt de „dépenses”.

Drs A. G. TER HENNEPE, Exportations combinées dans l'industrie métallurgique.

Les fabriques de machines et les ateliers de construction ont décidé, sous le coup de grandes difficultés, d'assurer une coordination sur le marché d'exportation.

Drs C. VERBURGH, Questions de transport en Afrique du Sud.

Dans les plans de développement, dressés par les gouvernements des différents territoires d'Afrique du Sud, l'accent a été mis sur l'importance fondamentale de l'élargissement du réseau des transports.

Stabilisatie van grondstoffen

De strategische positie van de grondstoffen in het prijssysteem heeft tot de gedachte geleid, dat hun stabilisatie, naast andere voorzieningen, de harmonische ontwikkeling van het economisch leven ten goede komt.

Over de labiliteit van de grondstoffen bestaat nauwelijks twijfel¹⁾. Deze labiliteit kan aanleiding geven tot ernstige stoornissen in een overigens normaal verlopend economisch proces. Dit blijkt bijv. bij een enigszins voortgezette daling van de grondstoffenprijzen. Dan is de kans groot, dat er dispariteit ontstaat tussen de inkomende en uitgaande koopkrachtstroom. De vermindering van kostprijs immers kan niet onmiddellijk worden doorgegeven aan het eindproduct. De bedrijfshuishoudingen ontvangen uit dien hoofde meer dan zij uitgeven, hetgeen per saldo neerkomt op een vermindering van de totale effectieve vraag.

Vele zijn de plannen, die met betrekking tot de stabilisatie van de grondstoffen zijn opgesteld en toegepast. Er zijn plannen, die een nationaal karakter dragen, er zijn andere, die internationaal zijn. Daarbij variëren de dominerende gedachten. Zij omvatten het geven van subsidies, de regeling van de productie, het aanleggen van en het putten uit een soort conjunctuurfonds, de vorming van buffervoorraden, de vernietiging van surplusen, het geven van prijsgaranties, het vaststellen van quota's, het sluiten van lange termijncontracten met een overeengekomen prijs. Deze opsomming is niet uitputtend; de denkbeelden worden ook gecombineerd toegepast. Hierbij valt op te merken, dat de pogingen in het nationale kader veelvuldiger zijn dan op internationaal gebied, waar men heden ten dage in feite nog niet verder is gekomen dan met het quotasystème van de tarwe-overeenkomst, de lange termijncontracten met betrekking tot het tin en nog een enkele andere regeling (suiker bijv.).

Ongetwijfeld heeft de toepassing van de plannen, zowel nationaal als internationaal, haar uitwerking niet gemist. Zij heeft stellig enigermate stabiliserend gewerkt. Maar niemand zal beweren, dat haar succes overweldigend, laat staan volledig, is geweest. Nog altijd blijft de labiliteit van de grondstoffen een ernstige, ja zelfs steeds dreigender werkelijkheid. Dit leert het jongste verleden. Vlak na het uitbreken van het Koreaconflict stegen de grondstoffenprijzen snel en steil, om nauwelijks een jaar daarna, in verband met de wapenstilstandsbesprekingen, weer af te brokkelen. En terwijl men bezig is zich af te vragen of het dieptepunt reeds is bereikt, wankelen de prijzen andermaal als gevolg van de terecht of ten onrechte gevoelde ontspanning in de wereldsituatie, alsmede met het oog op het beëindigen van de vijandelijkheden in Korea.

Welk van de reeds in toepassing gebrachte plannen of welke combinatie daarvan is geschikt aan de thans weer aan de dag tredende labiliteit van de grondstoffen het hoofd te bieden?

Dat zij de gestelde doeleinden slechts ten dele bleken te hebben bereikt, behoeft op zichzelf geen beletsel te zijn voor hernieuwde aanwending, voor zover althans het falen in het verleden mag worden toegeschreven aan onvolledige of verkeerde toepassing. Dit verleden bevat evenwel andere lessen. Twee ervan zijn leerzaam. Over het algemeen kosten de plannen geld. Voor zover dit geld zuiver nationaal wordt aangewend, is men desnoods

bereid het op te brengen. Deze bereidheid wordt aanzienlijk minder, indien het gaat om de besteding in internationaal verband. Doorslaggevend is dit bezwaar niet, omdat, indien de nood aan de man komt en dit evident genoeg is, het toch mogelijk is gebleken, dat men over de brug komt (Marshall-hulp).

De tweede les is principiëler. De plannen hebben de tendentie de productie te beperken. Dit is begrijpelijk, maar daarom niet minder ernstig. Begrijpelijk is het, omdat de plannen geld kosten. Hoe minder aanbod derhalve, hoe minder geld. Daarbij behoeft men niet te denken aan regelrechte productierestricties, aan vernietiging van voorraden; ook in gevallen van subsidies, van conjunctuurfonds, van buffervoorraden, van quota's of lange termijncontracten, ziet men eigenlijk met angst in het hart een vergroting van de productie tegemoet.

Dit nu gaat regelrecht in tegen de opvatting van een verhoging van de welvaart voor allen, tegen de zorg voor de werkgelegenheid, tegen de wens en de wenselijkheid kortom van een expanderende wereldeconomie.

Er bestaat een plan, dat in beginsel aan beide bezwaren tegemoet komt. Dit plan is nog nooit in practijk gebracht. Het is een plan, dat in de jaren dertig aan drie breinen, onafhankelijk van elkaar, is ontsproten.

In de kolommen van dit tijdschrift ontwikkelde Prof. Goudriaan in 1931 zijn denkbeelden over de stabilisatie van de grondstoffen²⁾. Hetzelfde deden Prof. Frank D. Graham³⁾ en Benjamin Graham⁴⁾ omstreeks dezelfde tijd in de Verenigde Staten. De drie initiatiefnemers hebben naderhand, in andere publicaties, hun merkwaardig op elkaar gelijkende plannen verdedigd en toegelicht.

Het plan Goudriaan—Graham gaat uit van de gedachte, dat de stabilisatie van de grondstoffen kan worden bereikt door het aanleggen van buffervoorraden. In tijden van dalende prijzen worden de grondstoffen opgekocht en bewaard, waardoor aan de daling paal en perk wordt gesteld. In geval van stijgende prijzen worden de aangekochte en opgeslagen grondstoffen op de markt gebracht, ten gevolge waarvan de stijging wordt getemperd. Op deze wijze krijgt het prijsniveau van de grondstoffen de gewenste stabiliteit. Men heeft als het ware een stabilisator aangebracht, waardoor bij te grote daling of stijging krachten in het leven worden geroepen, die tot herstel leiden. De prijs, waarop wordt gestabiliseerd, dient uiteraard van tevoren te worden vastgesteld.

In tweeërlei opzicht verschilt dit plan van de tot dusverre in practijk gebrachte buffervoorraden. Het plan Goudriaan—Graham wil geen voorraadvorming per grondstof. Het beoogt het aanleggen van buffervoorraden per groep grondstoffen. Het is de prijs van deze groep en niet die van ieder van de samenstellende bestanddelen, welke wordt gestabiliseerd. Het gaat niet om de voorraadvorming van grondstof x, grondstof y, enz., maar van een groep bestaande uit x plus y plus z enz.; het gaat verder niet om de stabilisatie van grondstof x, grondstof y, enz., maar van de uit grondstof x plus y

²⁾ Prof. Dr Ir Goudriaan Jr.: „De labilisatie van het economisch leven en de middelen ter bestrijding daarvan; de noodzakelijkheid van een wereldgrondstoffenvoluta”, in „Economisch-Statistische Berichten” van 21 October 1931, blz. 922 en 28 October 1931, blz. 944.

³⁾ Frank D. Graham: „The creation of Employment”, in „Economic Forum”, Spring number 1933.

⁴⁾ Benjamin Graham: „Stabilized Reflation”, in „Economic Forum” Spring number 1933.

¹⁾ Zie o.a.: „Instability in export markets of under-developed countries”, United Nations, New York 1952.

plus z enz. bestaande groep. Het plan Goudriaan—Graham voorziet in de samenstelling van een grondstoffenpakket, waarvan de prijs als zodanig, als pakket, wordt gestabiliseerd.

Een tweede verschil met de bestaande plannen is daarin gelegen, dat het grondstoffenpakket wordt gemonetiseerd; het verkrijgt de status van geld, evenals dat met het goud het geval is. Het is deze monetisatie, die de stabiliteit een automatisch karakter geeft. Immers, wanneer een groep x, y, z grondstoffen gelijk wordt gesteld met m hoeveelheden geld, dan is de prijs van de groep meteen gefixeerd op het niveau m, zolang de monetisatie voortduurt, dat is, zolang een pakket bestaande uit x, y, z grondstoffen en m hoeveelheden geld onderling verwisselbaar zijn. Evenals bij het goud, krijgt het grondstoffenpakket een muntprijs.

Het samenstellen van een buffervoorraad, bestaande uit grondstoffenpakketten inplaats van uit enkelvoudige grondstoffen, heeft het voordeel van eenvoud. Eenmaal het pakket vastgesteld, is men klaar met één regeling, tegenover de vele benodigd bij voorraadvorming per grondstof.

Materieel geeft het een principiële oplossing. Men stabiliseert een reeks van grondstoffen ineens, in plaats van elke grondstof afzonderlijk, waarbij het stabilisatieniveau, in tegenstelling tot het eerste geval, onafhankelijk van elkaar staat. De stabilisatie van een grondstoffenpakket heeft in beginsel betrekking op een groter, op een representatiever deel van het prijsniveau der grondstoffen dan bij stabilisatie per grondstof het geval is. Bovendien wordt bij separate stabilisatie de betrokken grondstof min of meer in een keurslijf gestoken. Bij stabilisatie van een pakket kan ieder der samenstellende delen nog fluctueren, nog reageren op de veranderingen van vraag en aanbod.

De monetisatie van het grondstoffenpakket heft het bezwaar op van het gebrek aan geld bij de tot dusverre in praktijk gebrachte stabilisatieplannen. Want het grondstoffenpakket is geld. Hier financiert de buffervoorraad derhalve zichzelf. Maar kan een buffervoorraad bestaande uit één enkele grondstof ook niet worden gemonetiseerd? In abstracto stellig, maar de basis is dan te smal en te onzeker; er kleven aan een dergelijke monetisatie zo mogelijk nog meer bezwaren dan men reeds ziet bij het goud⁵⁾.

Ten gevolge van de zelffinanciering van de voorraadvorming overeenkomstig het plan Goudriaan—Graham, vervalt ook dat andere bezwaar, dat een tendentie zou ontstaan tot beperking van het aanbod, van de productie. Dit betekent niet, dat deze productie daardoor ongebreideld voort kan gaan. Weliswaar is iedere grondstof, die een onderdeel vormt van het pakket, vrij tot expansie of contractie, maar het gestabiliseerde prijsniveau van de samengestelde eenheid geeft een zekere begrenzing. De krachten, die deze grens doen naderen, zijn gelegen in o.a. de wet van de afnemende meer-opbrengst en de stijging van het algemeen prijsniveau (ten gevolge van de gelduitzetting); in beide gevallen neemt de kostprijs van de grondstoffenproductie toe, waardoor deze laatste wordt afgeremd. Anderzijds voorkomt de stabilisatie een al te dreigende inkringing van de productie. Zo biedt de monetisatie van het grondstoffenpakket gelegenheid tot groei en ontwikkeling, maar dan in meer beheerste, uitgebalanceerde vorm.

* *

⁵⁾ F. H. Hayek: „A Commodity reserve Currency”, in „The Economic Journal” June-September 1943.

De techniek van het plan vereist voorzieningen. In de eerste plaats zal een keus moeten worden gedaan uit de veelheid van grondstoffen. In hoofdzaak dient daarbij te worden gelet op het gewicht van de grondstoffen in de totale productie, handel en/of consumptie, op de fungibiliteit en voorts op de geschiktheid tot opslag. Is de selectie gemaakt, dan moet de hoogte, het niveau van de stabilisatie worden vastgesteld. Vervolgens zal dienen te worden overeengekomen welke de boven- en benedengrens zijn, waarbij tot verkoop, respectievelijk aankoop zal worden overgegaan.

Benjamin Graham heeft een pakket samengesteld bestaande uit 15 grondstoffen gebaseerd op de productie, de export en de prijzen van 1937⁶⁾. De relatieve betekenis van ieder van de grondstoffen in het totaal van de productie en de export is daarbij als gewicht gebruikt.

Het resultaat van Graham's proeve is, dat de volgende gelijkheid wordt verkregen:

$$\begin{aligned} \$ 100 \text{ (eenheid)} &= 12 \text{ bu tarwe} + 12\frac{1}{2} \text{ bu mais} + \\ &+ 87 \text{ lb katoen} + 25 \text{ lb wol} + 24 \text{ lb rubber} + 34 \text{ lb koffie} \\ &+ 9\frac{1}{4} \text{ lb thee} + 300 \text{ lb suiker} + 16,3 \text{ lb tabak} + 6,3 \\ &\text{ bbl petroleum} + 3,4 \text{ long ton kolen} + 204,0 \text{ lb houtpulp} \\ &+ 0,23 \text{ long ton ijzererts} + 35,0 \text{ lb koper} + 4,0 \text{ lb tin.} \end{aligned}$$

Daalt de gezamenlijke prijs van dit pakket tot de vastgestelde benedengrens, dan gaat men tot aankoop over totdat de \$ 100 weer is bereikt. Omgekeerd zal men pakketten afgeven, indien de prijs stijgt tot de vastgestelde bovengrens, en men gaat daarmee voort tot men wederom op het niveau van \$ 100 is gekomen. De winst bij deze aan- en verkopen is bestemd voor de bestrijding van de kosten.

De gelijkheid, die op een gegeven moment wordt verkregen, het stabilisatieniveau derhalve, is niet voor eeuwig geldig. De mogelijkheid tot herziening volgens overeen te komen beginselen en criteria dient open te staan. Ten slotte behoeft deze monetisatie van het grondstoffenpakket het goud, dat nog altijd een plaats inneemt in het vigerende geldstelsel, niet te elimineren. De zuiverste coördinatie geeft Prof. Goudriaan⁷⁾ in de formule: één geldeenheid = $\sum q_l$ (hoeveelheden goederen) = q_g (goud),

waarbij het vrij staat het goud al dan niet inwisselbaar te verklaren. In beginsel kan het plan Goudriaan—Graham in toepassing worden gebracht in de grondstoffen producerende landen zelf, alsmede in die, welke in het geheel van het wereldeconomisch leven een preponderante plaats innemen. In elk land zal het grondstoffenpakket, waarvan men de prijs door middel van monetisatie wenst te stabiliseren, verschillend zijn al naargelang van de betekenis van de onderhavige goederen voor het betrokken gebied. Teneinde elkaar niet tegen te werken, is internationaal overleg wenselijk.

Bij toepassing van het plan door enig land zal de circulatiebank gehouden zijn grondstoffenpakketten en geld volgens een vastgestelde prijs tegen elkaar in te wisselen. Hierdoor zal worden bereikt, dat een belangrijke sector van het nationale prijssysteem is gestabiliseerd. Wordt door toepassingen elders op internationaal niveau stabilisatie verkregen, dan ligt het gestabiliseerde nationale prijsniveau in harmonie daarmee.

Men heeft in eerste instantie gedacht aan de toepassing van het plan door de Verenigde Staten en het Britse Gemenebest. Het plan biedt evenwel een andere mogelijkheid tot toepassing. In een wereld als de huidige, die

⁶⁾ Benjamin Graham: „World Commodities and World Currency”, New York, 1944, blz. 44 en 45.

⁷⁾ Prof. Dr Ir Goudriaan: „Economie in zestien bladzijden”, Amsterdam 1952, blz. 187.

ten gevolge van de omstandigheden genoodzaakt is tot de schepping van internationale organen, gaat de gedachte als vanzelf in de richting van een internationale aanpak. Men heeft, meer dan in de jaren dertig, geleerd met elkaar samen te werken.

Het is denkbaar, dat een internationaal orgaan zich belast met de taak van de stabilisatie van de grondstoffen, overeenkomstig het plan Goudriaan—Graham. Dit lichaam, waarin zo mogelijk alle landen dienen te zijn vertegenwoordigd, stelt het grondstoffenpakket samen; het bepaalt ook het stabilisatieniveau. Het zorgt ten slotte eveneens voor de monetisatie van het grondstoffenpakket. Het doet dit op automatische wijze, door de leverancier in de boeken van het orgaan te crediteren en deze creditsaldi de status te geven van internationaal geld, evenals dat met het goud (en de dollar) het geval is.

Speciaal Benjamin Graham is in deze richting geëvolueerd⁸⁾. De gedachte daarbij is, dat het internationale orgaan een onderdeel vormt van het reeds bestaande International Monetary Fund. Het gemak daarvan is dat dit Fund, hetwelk reeds goud in ontvangst neemt en daarvoor de betrokkene crediteert, hetzelfde kan doen ten opzichte van het grondstoffenpakket. Bij het Fund ligt dan het door middel van de monetisatie van het grondstoffenpakket verkregen internationale geld, dat dezelfde aanwendingsmogelijkheden heeft als het goud (of de dollar). In deze opzet is het prijsniveau van het grondstoffenpakket internationaal gestabiliseerd. Zij heeft bovendien het voordeel, dat aan de voorhands nog altijd schaarse voorraad aan internationaal geld nieuwe middelen worden toegevoegd. Afdekking van betalingsbalanstekorten behoeft niet alleen plaats te vinden met goud, doch ook met de grondstoffenvaluta's, die bij het I.M.F. liggen. De crediteur krijgt in stede van het goud, waarvan de aanwending ten slotte beperkt is, de beschikking over waardevolle goederen, de grondstoffenpakketten namelijk.

De internationaal georganiseerde stabilisatie laat de vraag open hoe het met de verhouding staat tot het nationale prijspeil. In wezen is niets veranderd, behalve dat de internationale grondstoffenmarkten voortaan geen willekeurig beloop hebben. In plaats van zich voortdurend te moeten aanpassen aan een telkens sterk wisselend niveau, kan men rekenen op stabiliteit. De aanpassing kan in beginsel, zoals dat vóórdien het geval was, plaatsvinden via de wisselkoersen of de binnenlandse prijs. In dit laatste geval zou men, naast andere methoden, in eigen land een grondstoffenpakket kunnen samenstellen, dat eveneens wordt gemonetiseerd. Op deze wijze verkrijgt men, uiteraard afgestemd op de internationale grondstoffenmarkten, welke reeds zijn gestabiliseerd, een stabiel binnenlands niveau.

* *

Het plan Goudriaan—Graham is nimmer in toepassing gebracht. Het heeft nooit de gelegenheid gehad de toets van de practijk te doorstaan. Het is juist, dat men een plan eerst op diens theoretische merites beschouwt. Veel critiek, veel bewogen critiek is op het plan geleverd, dat wil zeggen op verschillende van zijn aspecten. De gemoeederen zijn inmiddels weer tot bedaren gekomen. Het lijkt goed thans vast te leggen hetgeen het plan Goudriaan—Graham niet beweert te zijn.

⁸⁾ Benjamin Graham and Julius Hirsch: „Bufferstocks and International Monetary Policy. Memorandum presented to the Mexico City Conference of I.M.F. and R.B.D.“, September 2, 1952.

Op reis?

Voor Uw
Deviezen
alsmede voor het sluiten van een
Bagage- en
Reisongevallenverzekering
naar de
ROTTERDAMSCH E BANK N.V.
250 Vestigingen in Nederland

Het wil geen volmaakt geldstelsel geven met volmaakt nieuwe middelen en methoden. Het nieuwe is, dat het naast het ene goed goud, nog andere waardevolle goederen aan de basis van het geldstelsel toevoegt, hetgeen dit stelsel niet onwankelbaar, maar minder wankel maakt. Het is zich overigens bewust, dat de geldschepping ook langs andere weg geschiedt, waardoor geldomvang en omloopsnelheid niet alleen afhankelijk zijn van de monetisatie van het grondstoffenpakket. In het arsenaal van het geamendeerde geldstelsel liggen nog altijd de wapenen van disconto-, openmarkt-politiek en rantsoenering.

Het plan is evenmin een volmaakt middel tot conjunctuurbeheersing, al pretendeert het wel op de conjunctuur zekere, gunstige uitwerking te hebben. De handhaving van de economische activiteit op een hoog niveau wordt niet verkregen door de stabilisatie van de grondstoffen, omdat daarnaast nog andere labiele sectoren aanwezig zijn (investeringen, effecten). Ook geeft een stabiel prijsniveau op zichzelf geen waarborg tegen conjunctuuromslag.

Het stelsel is zelfs niet geschikt voor een permanente stabilisatie van de grondstoffen. Het feit, dat het pakket voor verandering vatbaar is naar samenstelling en prijs, wijst erop, dat rekening wordt gehouden met onbeheersbare factoren. Het plan beoogt bijv. niet de eliminatie van de seculaire beweging.

Het plan Goudriaan—Graham is wel opgesteld ten einde de heftige korte termijnbewegingen van de grondstoffen te beheersen, en wel zodanig, dat deze beheersing samenvalt met de gedachte, met de wens en de noodzaak van een expanderende wereldeconomie, waarin welvaart te bereiken en te vinden is voor alle volkeren. Hierop, op de effectiviteit ten aanzien van de bestrijding van de labiliteit van de grondstoffen op korte termijn, op de effectiviteit voorts ten aanzien van de stimulering van de productie, dient het plan allereerst te worden getoetst.

Het is niet wel denkbaar, dat bij andere beschouwing geen leemten en onvolmaaktheden zich zullen openbaren, waardoor wellicht amendementen of aanvullende voorzieningen nodig zijn. Het lijkt evenwel weinig verantwoord in deze ernstige tijd niet naar alle denkbare middelen te zoeken teneinde tot stabilisatie van de grondstoffen te komen. Vele middelen hebben gefaald of bereikten slechts een matig resultaat. Moge het stabilisatieplan Goudriaan—Graham opnieuw onder de aandacht komen van de beoefenaren van de wetenschap, alsmede onder die van de kringen van hen, die van hun hoge plaats uit invloed hebben op het economisch gebeuren!

's-Gravenhage.

KHOUB BIAN TIE.

Het karakter van de omzetbelasting

In Nederland heeft Tekenbroek in 1933 verdedigd, dat niet alle belastingen naar draagkracht behoeven te worden geheven¹⁾. Hij heeft er o.a. op gewezen, dat de Overheid „algemene kosten” maakt voor de producenten: bijv. ter zake van economische voorlichting, landbouwproefstations, een geordend geldwezen, buitenlandse betrekkingen enz. Indien de Overheid deze kosten niet zou maken, zouden de ondernemers individueel of als groep een zeer belangrijk deel van deze voorzieningen voor hun rekening moeten nemen. Deze uitgaven zouden hun kostprijzen en — in het algemeen — hun verkoopprijzen verhogen. Indien de Overheid die „algemene kosten” overneemt, is er alle aanleiding om deze over alle ondernemingen op een of andere wijze om te slaan. Maar die omslag behoeft allerminst afhankelijk te zijn van de winsten of de andere inkomsten van de ondernemer, behoeft dus niet te geschieden overeenkomstig een draagkrachtgedachte.

Ik laat nu in het midden, dat Tekenbroek e.a. deze omslag willen doen plaats hebben in de vorm van een stelsel van *zakelijke* opbrengstbelastingen; m.i. zou een redelijke omslag zijn, die volgens de omzetten. Want ook wanneer een onderneming verlies lijdt, heeft zij baat gehad van deze door de Overheid ten behoeve van *alle* producenten gepresteerde diensten.

Maar indien men aldus de o.b. als een „kosten”-belasting, als een productielasting ziet, dan moet men ook consequent zijn in de uitwerking. Dan moet m.a.w. het tarief voor alle ondernemingen hetzelfde zijn, want ook de landbouwer, bakker, melkhandelaar (producenten van thans in Nederland van o.b. vrijgestelde goederen) enz. profiteren van het overheidsapparaat. Men zou slechts van het uniforme tarief mogen afwijken, indien kan worden aangewezen dat een bepaalde branche of een bepaalde onderneming méér dan de andere van de overheidsverrichtingen heeft geprofiteerd, dan wel daarvan geen of minder gebruik heeft gemaakt.

Discriminaties met een sociale inslag — vrijstelling van de omzet in goederen, welke strekken tot voorziening in de eerste levensbehoeften en verhoging van de tarieven voor goederen die een min of meer uitgesproken luxe-karakter dragen — passen in deze gedachtegang niet. Evenmin vrijstelling en/of teruggaaf van o.b. bij uitvoer van goederen; ook een compenserende invoerbelasting bij invoer van goederen zou geen reden van bestaan hebben.

De praktijk is echter geheel anders dan in de vorige alinea is omschreven. Hoe is zulks te verklaren? Omdat men in de meeste landen de o.b. geënt heeft op de verbruiksbelastingen.

Deze worden geheven ter zake van het verbruik van goederen — aanvankelijk speciaal van genotmiddelen — in het binnenland; men denke aan de accijnzen op gedistilleerd, tabak, enz., alsmede aan de vermalingsbelasting. Zodra gedistilleerd wordt uitgevoerd, staat het vast, dat in het binnenland geen verbruik van dit goed zal volgen en vervalt de reden tot het heffen van deze belasting. Mitsdien wordt alsdan vrijstelling gegeven, indien de belasting nog niet is voldaan, of geschiedt teruggaaf, indien zij reeds is afgedragen.

¹⁾ E. Tekenbroek: „De Couponbelasting”, Geschriften van de Vereeniging voor Belastingwetenschap, no 24, hoofdstuk II.

Ditzelfde beginsel heeft men toegepast op de omzetbelasting, ook op de meervoudige omzetbelasting. De Overheid geeft voor noodzakelijke levensmiddelen een vrijstelling; zij belast goederen met een min of meer weeldekarakter zwaarder. Zij redeneert verder, dat — ook al worden grondstoffen, hulpstoffen, halffabrikaten, machines, fabrieken enz. belast, m.a.w. ook al treft zij andere dan consumptiegoederen — *deze* o.b., die in de prijzen van de productiegoederen in de opeenvolgende stadia is „gekropen”, ten slotte toch in de prijzen van de *eindgoederen*, van de *consumptiegoederen* geaccumuleerd terecht komt.

In deze gedachtegang is de vrijstelling of teruggaaf van o.b. bij uitvoer van een *consumptiegoed* verklaarbaar. Maar de consequentie zou dan moeten zijn, dat o.b., begrepen in de kostende prijs van een uit te voeren consumptiegoed, *integraal* wordt teruggegeven. Dit nu doet praktisch geen enkel land. Nederland stelt de uitvoertransactie zelf vrij en geeft aan de exporteur-fabrikant verder alleen de (zichtbare) o.b.²⁾ op de grondstoffen terug en dan nog slechts tot een maximum van 5½ pCt van de *inkoopprijs* van de grondstoffen.

Een exporteur-handelaar kan teruggaaf verkrijgen ter zake van de o.b., voldaan voor de uitgevoerde goederen. Deze teruggaaf belooft voor goederen, onderworpen aan het weeldetarief, 15 pCt van de inkoopprijs; voor goederen onderworpen aan het tarief van 7 of 6 pCt, resp. 9¾ en 8¾ pCt van de inkoopprijs en voor alle andere goederen 6¾ pCt van de inkoopprijs, met dien verstande dat nooit meer wordt teruggegeven dan aan o.b. en invoerbelasting aan de Staat is voldaan³⁾.

Mij beperkende tot de meest voorkomende teruggaven van maximum 5½ pCt (bij de fabrikant) en maximum 6¾ pCt (bij de handelaar), beide te berekenen over de *inkoopprijzen*, kan niettemin worden opgemerkt, dat deze maxima in vergelijking met andere Europese landen, overigens nog vrij hoog liggen. Nederland kent echter principieel niet de teruggaaf van o.b. over de ten behoeve van het uitgevoerde product gebezigde *hulpstoffen*, ook niet van de o.b., begrepen in de aankooprijzen van andere goederen en van diensten, welke voor die productie zijn aangewend; men denke slechts aan de o.b., begrepen in de prijzen van kantoorbehoeften, van voor verwarming gebezigde brandstoffen, van de gebouwen, machines, werktuigen enz., die bij de productie zijn aangewend; aan de o.b. begrepen in tal van algemene kosten, zoals in de declaraties van adviseurs, van accountants enz. En men realiseer zich, dat de prijs van machines is beïnvloed door de o.b., betaald in vorige stadia van de vervaardiging van de machine, dat de declaratie van de accountant mede is beïnvloed door de o.b., geaccumuleerd begrepen in de prijzen van de door hem aangewende kantoorbehoeften, kantoormachines, de door hem betaalde huur⁴⁾, enz.

Het is hier niet de plaats om in te gaan op de berekeningen, welke te dezer zake door de Commissie-Tinbergen — in haar rapport dd. 8 April 1953 uitgebracht aan de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor

²⁾ Met o.b. wordt in deze en de volgende alinea's de invoerbelasting gelijk gesteld.
³⁾ Zie § 22 Uitvoeringsresolutie Omzetbelasting 1947, Ned. Staatscourant van 27 Juni 1947, no 122, herhaaldelijk gewijzigd.
⁴⁾ De huur zelf is weliswaar vrij, maar zij houdt een afschrijvingsbestanddeel op het gebouw in en daarin zit — geaccumuleerd — o.b.

Kölen en Staal — zijn opgesteld. Om een indruk te krijgen om welke bedragen het hier gaat, zij er op gewezen dat blijkens de bijlage bij dat rapport 10,8 pCt o.b. is begrepen in de verkoopprijs (exclusief belasting) van warmgewalste platen van minder dan 3 millimeter bij levering in Nederland. Indien men nu bedenkt, dat dit een product is, dat tamelijk vooraan in deze bedrijfskolom plaats neemt, dan kan men zich enige voorstelling maken van de hoogte van o.b., die in de verkoopprijs van een kachel of van een suikerwerkartikel is begrepen. Mede zij aangetekend, dat Nederland, bij uitvoer van die warmgewalste platen de uitvoertransactie vrijlaat en verder slechts 0,8 pCt o.b. — deze o.b. is berekend over de verkoopprijs van de platen — teruggeeft, omdat in de inkooprijs van de grondstoffen niet meer aan o.b. is begrepen. M.a.w. bij uitvoer blijft nog 6 pCt o.b. in de verkoopprijs (exclusief belasting) zitten.

Het laatste is verklaarbaar, omdat Nederland de o.b. over de hulpstoffen en over alle verder aangewende goederen en diensten niet teruggeeft. Men onderschatte niet, welk bedrag op deze wijze in de kost- en verkoopprijs van een uit te voeren consumptiegoed aanwezig blijft.

M.a.w. het karakter van verbruiksbelasting wordt op deze wijze zelfs bij de uitvoer van consumptiegoederen niet consequent toegepast. Het zal trouwens technisch zeer moeilijk zijn om het juiste bedrag van de integraal terug te geven o.b. te berekenen, zoals het technisch ook zeer moeilijk zal zijn te bevorderen, dat de teruggaaf op de theoretisch juiste plaats terecht zal komen.

Bij de uitvoer van productiegoederen (grond- en hulpstoffen, halfabrikaten, machines enz.) komt er nog een moeilijkheid bij. Men kan deze moeilijk op één lijn stellen met de genotsgoederen, waarvan de wetgever blijkbaar is uitgegaan. Zij zouden in Nederland niet in de *consumptiesfeer* zijn verbruikt; zij verlaten Nederland, terwijl zij nog in de *productiesfeer* zijn.

Bij dit soort goederen ontmoet de vrijstelling en/of teruggaaf bij uitvoer uit theoretisch oogpunt twee uiteenlopende bezwaren:

- a) de moeilijk te verdedigen analogie met het „verbruik“;
- b) de hierboven geschetste — en ook hier geldende — onvolledige teruggaaf van de o.b. over de hulpstoffen, duurzame productiemiddelen enz. enz.

AUSTIN

spaart

kilometer na

kilometer geld

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.

140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

Uit het voorgaande volgt m.i., dat de o.b. een dualistisch karakter heeft gekregen; zij is niet volledig een verbruiksbelasting, zij heeft reeds elementen van de „Kosten-Steuer“ in zich opgenomen.

Deze omstandigheid heeft gevolgen bij de gelijk-schakeling van belastingen in de Europese landen. Hierin zal men op den duur toch een eind moeten vorderen om één gemeenschappelijke markt voor verschillende goederen te verkrijgen. Bij een kostenbelasting beslist uiteraard de o.b. uit het land van productie. Indien de o.b. consequent en tot in details als een verteringsbelasting wordt opgevat, moet de exporttransactie worden vrijgesteld van o.b. en dient verder de volle in de verkoopprijs begrepen o.b. te worden terug gegeven; vervolgens behoort in het land van verbruik de o.b. (of het daarvoor in de plaats tredend recht) bij de aankooprijs te worden bijgeteld.

De Commissie-Tinbergen heeft voor de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal een tussenweg voorgesteld, nl. uitsluitend de laatste transactie vrijlaten en geen teruggaaf. Het schijnt mij toe, dat dit een opportunistische oplossing is. Daar het verdrag van de K.S.G. inhoudt, dat t.a.v. de belastingen op kolen en staal niet mag worden gediscrimineerd, brengt de realisatie van dit voorstel mede, dat deze maatregel in elk deelnemend land voor *alle* goederen zou moeten gelden. Dit zou voor Nederland een belangrijk nadeel voor de exporteurs betekenen. Immers de teruggaaf van o.b. is voor de Nederlandse aanbiedingsprijzen op vreemde markten van betekenis en het karakter van verteringsbelasting is bij het merendeel van de goederen uit het Nederlandse exportpakket overheersend, omdat Nederland speciaal veredelde producten aflevert.

¹s-Gravenhage, Mei 1953.

M. J. H. SMEETS.

Exportcombinaties in de metaalnijverheid

In de uitbreiding, die de industriële productie sedert de tweede wereldoorlog heeft ondergaan, heeft de metaalindustrie een niet onbelangrijke bijdrage geleverd. Bedroeg het productie-indexcijfer voor de gehele nijverheid over 1952 147 (1938 = 100), de metaalindustrie produceerde in dat jaar 77 pCt meer dan in 1938. Met haar 225.000 werknemers telt zij ongeveer 25 pCt van de industriële beroepsbevolking ¹⁾.

Van de vaagheid van het begrip bedrijfstak is de metaalindustrie evenwel een sprekend voorbeeld. Zij vervaardigt kapitaalgoederen, als schepen, spoorwagens en machines naast gebruiksgoederen, als huishoudelijke artikelen. Het is daarom zeer moeilijk de metaalindustrie in haar geheel in een beschouwing te betrekken en het is onder de gegeven omstandigheden noodzakelijk zich

bewust te blijven van de betrekkelijke waarde van het voorhanden zijnde cijfermateriaal.

In dit artikel zullen wij ons beperken tot dat gedeelte van de metaalnijverheid, dat zich bezighoudt met de vervaardiging van kapitaalgoederen. In verband met hun volkomen eigen karakter sluiten wij daarbij evenwel uit de bedrijven, die transportmaterieel vervaardigen (schepen, spoorwegmaterieel), waardoor vrijwel overblijven de machinefabrieken en constructiewerkplaatsen. De grenzen zijn weliswaar niet scherp te trekken, daar het niet uitgesloten is, dat ook buiten deze bedrijven machines en constructiewerken worden vervaardigd, doch met het beschikbare materiaal is nadere begrenzing van het gebied niet mogelijk. De bedrijven, die op deze wijze in de beschouwing worden betrokken tellen ruim 71.000 werknemers, hetgeen ruim 30 pCt is van het totaal aantal tewerkgestelden in de metaalnijverheid.

¹⁾ De in dit artikel gebruikte cijfers zijn alle ontleend aan publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bij dit gedeelte van de metaalnijverheid nu is met betrekking tot de exportactiviteit reeds geruime tijd een merkwaardige ontwikkeling waar te nemen, welke bestaat in een toenemende geneigdheid tot samenwerking in combinaties. Hoewel dit verschijnsel ook in andere bedrijfstakken optreedt, zijn er voor de kapitaalgoederen vervaardigende metaalindustrie enkele belangwekkende kanten aan, die wij zullen belichten.

Alvorens dit te doen willen wij eerst de omzetten en het gedeelte daarvan, dat door export werd verworven, nader onderzoeken:

	1950	1951	1952
1. Omzet van de Nederlandse nijverheid (in mln glds)	15.575	18.962	19.143
2. Waarvan uitvoer	3.395	4.632	4.942
3. Omzet machinefabrieken en constructiewerkplaatsen	640	875	1.006
4. Waarvan uitvoer	73	187	229
5. 2 in pCt van 1	22	24	26
6. 4 in pCt van 3	11	19	23

Uit deze cijfers zijn de onderstaande gevolgtrekkingen te maken:

1. de omzetten van de machinefabrieken en constructiewerkplaatsen zijn in de laatste drie jaren aanzienlijk toegenomen, relatief sterker dan de omzetten in de gehele nijverheid. Weliswaar heeft het prijspeil een aanzienlijke stijging ondergaan, die niet voor alle bedrijfstakken gelijk is geweest, doch wij betwijfelen of de relatief grote stijging in de omzetten van de metaalindustrie alleen het gevolg is geweest van een ten opzichte van de andere industriële bedrijfstakken sterker gestegen prijspeil;

2. in het bijzonder de uitvoer nam bij de constructiewerkplaatsen en machinefabrieken sterk toe;

3. de uitvoer maakt van de gehele omzet bij de machinefabrieken en constructiewerkplaatsen een geringer deel uit dan in de gehele nijverheid, hoewel het verschil snel kleiner wordt.

De ontwikkeling van de omzet — en van de export — baart dus blijkens deze cijfers geen zorgen en er zou niet de minste aanleiding bestaan zich in experimenten te begeven, wat de exportcombinatie in wezen toch is.

Wellicht moet de verklaring van de neiging tot samenwerking gezocht worden in het feit, dat de industrie van kapitaalgoederen steeds moet rekenen met omstandigheden op lange termijn. Bij deze bedrijven is het vooral de opdrachtenportefeuille, die van belang is voor de beslissingen van de ondernemers, vooral door de vaste kostenstructuur van de bedrijven. En de opdrachten vertonen, blijkens opmerkingen in jaarverslagen van machinefabrieken alsook de desbetreffende publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek, reeds enige tijd een neiging tot dalen, terwijl de vooruitzichten, mede door de afnemende geneigdheid tot investeren evenmin gunstig zijn. Het jaarverslag over 1952 van de Herstelbank merkt in dit verband op:

„De constructiewerkplaatsen kunnen op een goed jaar terugzien. Het staat evenwel te bezien of een eventuele teruggang in de investeringen deze bedrijven niet vrij ernstig zal treffen”¹⁾.

Dat de Herstelbank een teruggang in de investeringen waarschijnlijk acht, moge blijken uit de volgende passage uit haar verslag over 1952:

„Het is psychologisch verklaarbaar, dat bij hen (de ondernemers) de weerstand om thans tot investering over te gaan, sterk is....”²⁾.

In het licht van deze stellingen zou het begrijpelijk zijn dat de machinefabrieken en constructiewerkplaatsen een grotere belangstelling voor de uitvoer aan de dag gaan leggen dan ooit tevoren. Het behoeft evenwel nauwelijks betoog, dat uitbreiding van de uitvoer slechts kan plaats hebben door het overwinnen van steeds grotere verkoopweerstand. Dit temeer, nu de mededinging op de buitenlandse markten sterker wordt, in vele gevallen zelfs wordt gesteund in het kader van nationale „export-drives”.

Opvoering van de uitvoer, vooral de uitvoer van kapitaalgoederen, eist bovendien, dat de bedrijven financieel en organisatorisch in staat zijn de consequenties van de verandering in de afzet te dragen. En het komt ons voor, dat dit voor vele bedrijven — vooral de kleine en middelgrote bedrijven (waaronder er nog zijn van een respectabele omvang) — niet het geval is.

In de eerste plaats mist in vele gevallen de leiding de nodige aanleg en ervaring met betrekking tot doeltreffende commerciële acquisitie. Men ziet in de bedoelde bedrijven — hierop bestaan uiteraard goede uitzonderingen — de bedrijfsleiding veelal als een overwegend technische aangelegenheid en stelt het commerciële element op het tweede plan. Dit is in de hand gewerkt door de ontwikkeling, die de meeste bedrijven hebben doorgemaakt; voor de oorlog was voor vele de export van veel geringere betekenis dan thans, zodat men, wat de acquisitie betreft, hoofdzakelijk het eigen land bewerkte. Exportopdrachten hadden in vele gevallen betrekking op werken voor Indische ondernemingen of de B.P.M., waarbij men ten opzichte van eventuele buitenlandse concurrenten veelal enigszins in het voordeel was.

In de tweede plaats zijn de werkzaamheden van vele constructiebedrijven steeds van uitvoerende aard geweest. Vooral het maken van een bouw- en werktuigkundig ontwerp behoorde niet tot de taken, die de bedrijven op zich plachten te nemen. Men liet dit over aan de opdrachtgevers; onze bruggen zijn vrijwel alle ontworpen door Waterstaat of de Nederlandsche Spoorwegen.

Aldus op verschillende punten gehandicapt, richten de betrokken bedrijven hun blik op de buitenlandse markt, waaronder die van grote bouwkundige en werktuigkundige installaties (krachtcentrales, haveninstallaties en dergelijke), waarvoor een breed productieprogramma nodig is of waarvoor men over goede toeleveringsbedrijven moet beschikken. Men vindt als concurrenten ervaren buitenlandse bedrijven tegenover zich, die de keuze hebben uit een keur van toeleveringsbedrijven; het Engelse contractorsysteem bijvoorbeeld is hierop gebaseerd. Bovendien wordt — zoals reeds werd opgemerkt — in sommige landen, hetzij rechtstreeks, hetzij indirect, de uitvoer van kapitaalgoederen gesubsidieerd, hetgeen de concurrentiekracht van de buitenlandse bedrijven aanzienlijk kan vergroten.

De laatste jaren heeft zich hierbij een nieuwe moeilijkheid gevoegd, namelijk dat het, onder druk van de steeds toenemende concurrentie, gewoonte wordt lange leverancierscredieten te verstrekken. Dit maakt de zware financieringslast, die zonder meer reeds aan het uitvoeren van grote projecten is verbonden, nog zwaarder. Daarbij vragen de afnemers in enkele gevallen wel bankgaranties als zekerheid voor de goede en tijdige nakoming van de verplichtingen van de uitvoerder uit hoofde van het aannemingscontract. Bovendien zijn de acquisitie- en inschrijvingskosten vrij hoog, terwijl inschrijving overigens slechts een kans geeft op verwerven

¹⁾ Jaarverslag Herstelbank 1952, blz. 39.

²⁾ Jaarverslag Herstelbank 1952, blz. 17.

van de opdracht. Een en ander gaat de financiële draagkracht van de meeste bedrijven verre te boven, terwijl ons bankwezen, in afwijking van dat in enkele andere landen, op financiering van dergelijke transacties niet is ingesteld. Weliswaar is in 1951 de Export Financiering Maatschappij in het leven geroepen, juist om in deze leemte te voorzien, doch deze instelling kan onmogelijk het financieren van alle haar voorgelegde projecten op zich nemen.

Het is onder de druk van deze moeilijkheden, dat de ondernemers, die in het algemeen toch weinig tot samenwerking geneigd werden geacht, thans, zij het nog zeer bescheiden en aarzelend, tot coördinatie op exportgebied gaan komen. Men kan hierbij twee types van combinaties onderscheiden, namelijk:

1. de combinatie van bedrijven, die hoofdzakelijk dezelfde producten vervaardigen;
2. de combinatie van bedrijven, die verschillende producten vervaardigen.

Het eerste type is er op gericht de acquisitie te coördineren, zodat met relatief minder kosten grotere resultaten kunnen worden bereikt. Deze vorm van samenwerking kan voorzien in de commerciële tekortkomingen van vele bedrijven. Indien het centrale bureau daarop is ingesteld kan de combinatie tevens voorzien in de constructieve tekortkomingen van de leden door naast de acquisitie ook de ontwerpen en calculaties voor de groep uit te voeren. De activiteit blijft evenwel beperkt tot een vrij bescheiden terrein, daar men slechts een beperkt gezamenlijk productieprogramma heeft. Met name voor de uitvoering van de bovenbedoelde samengestelde projecten biedt dit type geen oplossing. Weliswaar zou men dergelijke projecten kunnen aannemen en daarvan gedeelten onderaanbesteden, doch dit is in zoverre onaantrekkelijk, dat de inschrijvingskosten, de risico's en de verantwoording alleen op de hoofdaannemer drukken en in het geheel niet op de onderaannemers. Dientengevolge ontstaat voor de hoofdaannemer licht een wanverhouding tussen risico en rentabiliteit. De voordelen van dit type lijken ons dan ook voornamelijk gelegen in de doeltreffender acquisitie door een beter verkoopapparaat, dat aanzienlijke kosten kan rechtvaardigen en het doorgeven van de opdrachten aan de daarvoor in aanmerking komende leden.

Het tweede type heeft dezelfde voordelen als het eerste en bestrijkt daarbij een veel breder terrein, zodat men op de grote projecten zou kunnen inschrijven, zonder rechtstreeks op onderaannemers aangewezen te zijn, daar men een project in zijn geheel in de combinatie kan inbrengen en voor gemeenschappelijke rekening uitvoeren.

Hiermede zij niet gezegd, dat er ten aanzien van deze figuur geen moeilijkheden zouden bestaan. Eén daarvan is zonder twijfel het mandaat dat men het centrale bureau en zijn vertegenwoordigers geeft bij inschrijvingen

voor gemeenschappelijke rekening. Het centrale bureau moet een volkomen inzicht hebben in de opbouw van het inschrijvingsbedrag en de reserves, die daarin nog kunnen schuilen; de vertegenwoordigers moeten een zekere mate van vrijheid hebben bij de onderhandelingen en met hun inzicht in de structuur van de berekening van het inschrijvingsbedrag eventuele concessies kunnen doen om niet onmiddellijk door onderbiedingen te worden uitgeschakeld. Een dergelijk mandaat zal moeilijk te formuleren zijn en veronderstelt een groot vertrouwen tussen de samenwerkende bedrijven onderling en tussen de combinatie en haar leden. Dat zulk een vertrouwen slechts moeizaam tot stand zal komen spreekt wel vanzelf. In vele gevallen zal de activiteit van de combinatie wel beperkt blijven tot dezelfde soort van acquisitie als bij het eerste type, zij het op een breder terrein, waarbij zij slechts opdrachten doorgeeft aan de afzonderlijke bedrijven. De praktische resultaten van combinaties, die men onder dit type zou kunnen rangschikken, wijzen dit ook uit.

Wat de financiering betreft is de vorming van een exportcombinatie als zodanig geen oplossing. De combinatie heeft geen kapitaal en kan dus niet financieren, terwijl zij als debitrice allerminst de voorkeur verdient boven een willekeurig bedrijf. De samenwerking, die aan de combinatie ten grondslag ligt, kan evenwel de financieringslast voor het gezamenlijk uitvoeren van grote projecten voor de samenwerkende bedrijven wel dragelijker maken, in zoverre de investeringen in onderhanden werk en debiteuren verdeeld worden over de bedrijven die de opdracht uitvoeren, pro rata van hun aandeel in de opdracht.

Zelfs zou men — dit punt lijkt ons overigens slechts van academische betekenis — kunnen veronderstellen, dat de leden met tijdelijk overtollige middelen, deze middelen ter beschikking stellen van leden, die door het aannemen van een opdracht tijdelijk in liquiditeitsmoeilijkheden verkeren. Voor de groep ligt de diversiteitsfactor nu eenmaal gunstiger dan voor elk van de leden.

Men stelle zich hiervan evenwel niet veel voor; een dergelijke mate van samenwerking is zeker nog niet bereikt en het is te betwijfelen of die bereikbaar is. Bovendien is de groep voor het bereiken van een voldoende gelijkmatigheid in de kapitaalbehoefte in de regel te klein, terwijl men nog moet aannemen dat, gezien het feit, dat alle leden wel min of meer gelijk het conjunctuurbeloop zullen ondergaan, de kapitaalbehoefte en -overschotten zich voor de meeste leden op dezelfde momenten zullen voordoen.

De gedachte is wel eens uitgesproken, de exportcombinatie te koppelen aan een financieringsinstituut, waardoor men de exportfinanciering tevens in eigen hand houdt. Een dergelijke figuur lijkt ons ongewenst, terwijl wij bovendien betwijfelen of daardoor het gestelde doel

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

— lagere financieringskosten — wordt bereikt. Ongewenst, omdat dit weer een specialisatie van de financieringsfunctie zou betekenen, waarvoor ook op ander gebied, naar onze mening geheel ten onrechte, de laatste tijd steeds meer stemmen opgaan. Juist een functie als de financiering moet, met het oog op de daaraan verbonden risico's, een goede spreiding kunnen verwezenlijken, waarvoor in geval van specialisatie de mogelijkheden niet zijn gegeven. Wij betwijfelen, of de financieringskosten door een dergelijke figuur lager zullen worden, omdat de hoogte van de kosten bij de tegenwoordige organisatie naar onze mening in geen deele het gevolg is van een niet doeltreffende werkwijze of excessieve winsten van de bestaande financieringsinstituten. Verwijzing naar lagere „kosten” in het buitenland is hier geen afdoende tegenargument; zeer waarschijnlijk is het kostenbeeld in enkele landen vertekend door recht-

streekse of indirecte subsidies, terwijl ook verschillen in hetgeen verzekerd wordt (in Nederland worden vaak veel meer risico's gedekt dan in het buitenland) de vergelijking bemoeilijken.

Hoe dan ook, het verschijnsel van de samenwerking is verheugend. Is de exportcombinatie dan geen *deus ex machina* voor alle moeilijkheden, die de metaalindustrie bij de uitvoer ondervindt, zij voorziet toch in een grote behoefte en het zal zeker de moeite waard zijn de ontwikkeling te volgen. In deze ontwikkeling schuilt naar onze mening één groot gevaar, namelijk dat een te groot aantal combinaties zou kunnen worden gevormd. Het komt ons voor, dat de zaak van de uitvoer van kapitaalgoederen weinig gediend zal zijn met vorming van een groot aantal combinaties in de plaats van een groot aantal individuele ondernemingen.

's-Gravenhage.

Drs A. G. TER HENNEPE.

Vervoersvraagstukken in Zuidelijk Afrika

Een van de grootste problemen in het ontwikkelingsproces van Afrika ten Zuiden van de Sahara was en is nog steeds het vervoer. Vormde Noord-Afrika reeds van oude tijden af een onderdeel van opeenvolgende Middellandse-Zee-culturen, een doordringen van deze beschavingen naar Zuidelijk Afrika werd steeds afdoende verhinderd door de onmetelijke Sahara.

Aan het einde van de Middeleeuwen slaagden koopman-avonturiers er in om het Zuidelijke Afrikaanse continent via de zee weg te bereiken, maar ook zij kwamen vooralsnog niet in contact met het innerlijk van Afrika. Het duurde namelijk tot in de 19e eeuw voordat de „frontier” van de kleine en verspreide kustnederzettingen zich landinwaarts ging bewegen. Tot die tijd vormden de rotsbarrières, de grotendeels onbevaarbare rivieren, de woestijnen aan de Westkust en de malaria aan de Oostkust een natuurlijke hindernis op de weg naar het hart van Afrika.

De Voortrekkers.

De penetratie en exploitatie van Zuidelijk Afrika is daadwerkelijk eerst begonnen toen omstreeks 1840 een aantal bewoners van de Kaapkolonie zich aan het aldaar heersende gezag wenste te onttrekken. Met hun ossewagens trokken deze „Voortrekkers” naar het Noorden het binnenland in, alle mogelijke gevaren trotserend en overwinnend in hun zucht naar vrijheid. Zij werden gevolgd door handelaren en, omstreeks 1870, door een leger van delvers, toen diamanten bij Kimberley ontdekt werden. Hiermede werd de grondslag gelegd voor de stormachtige ontwikkeling van Zuidelijk Afrika, welke verloop ten eerste gestimuleerd werd door de volgorde waarin de verschillende mineralen ontdekt werden.

Een tiental jaren na de diamantvondsten werden namelijk de goudafzettingen aan de Witwatersrand ontdekt. Het goud lag hier echter niet zo maar voor het oprapen en een behoorlijke goudwinning kon slechts door omvangrijke en kapitaalcrachtige bedrijven worden verricht. Daarom was het zo belangrijk, dat enorme bedragen in de diamantdelverij verdiend werden, want zij leverden een groot deel van het beginkapitaal van de goudmijnen. En vervolgens vormden de grote winsten uit het diamanten goudmijnbedrijf tezamen één van de belangrijkste bronnen, waaruit John Cecil Rhodes putte om zijn expansie naar het Noorden te financieren.

John Cecil Rhodes.

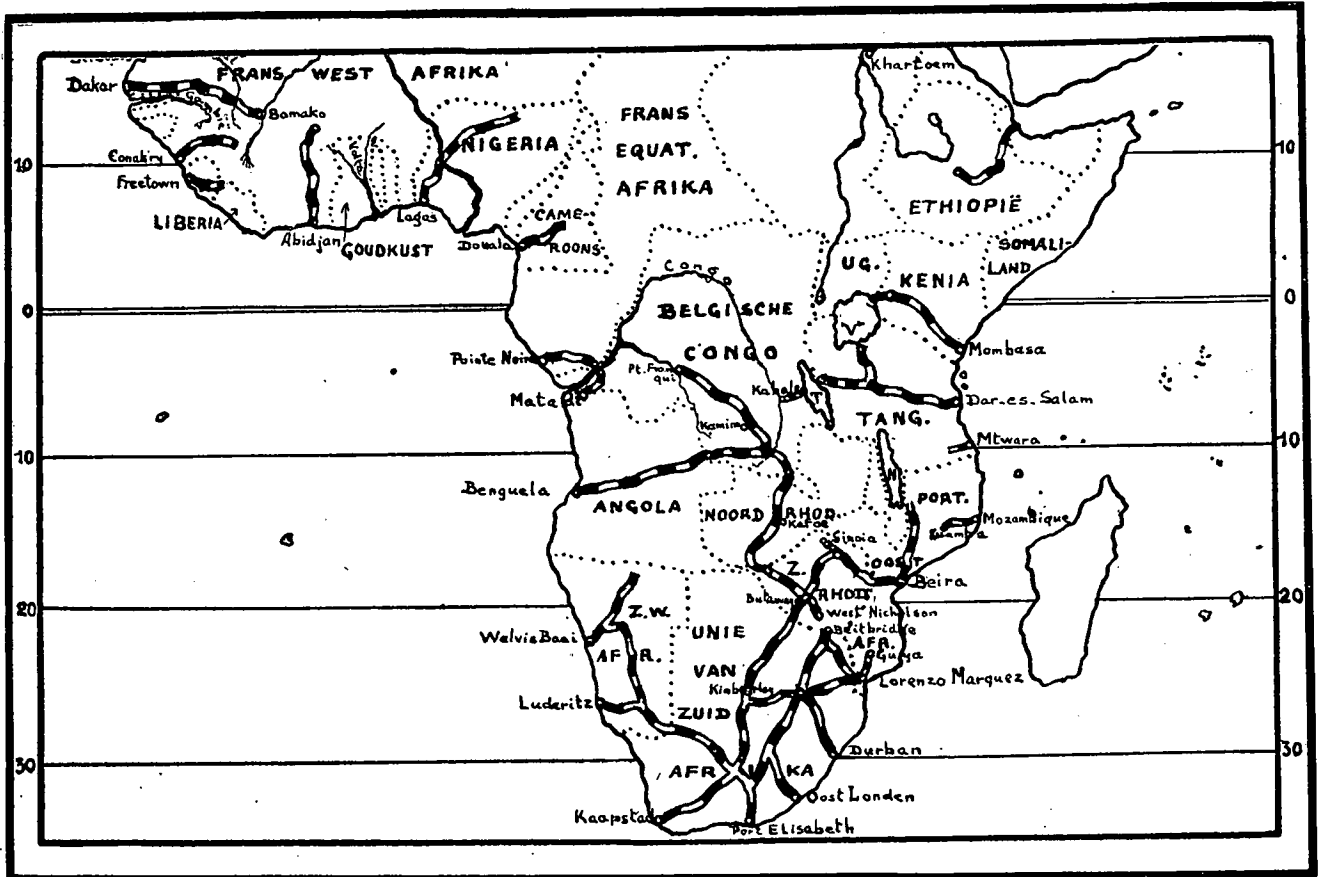
Thans, in het jaar waarin de 100ste geboortedag van Rhodes in het naar hem genoemde Rhodesië op grootse wijze wordt herdacht, moet worden erkend hoe juist zijn visies waren. Transport kwam in zijn plannen op de eerste plaats en een van zijn idealen was om een spoorwegverbinding tussen Kaapstad en Caïro tot stand te brengen. Deze grootse conceptie berustte echter niet uitsluitend op economische gronden en het is dan ook onwaarschijnlijk, dat deze lijn, waaraan de bovenste 5.000 mijl nog ontbreken, ooit afgemaakt zal worden. Temeer omdat de laatste 25 jaar de auto en het vliegtuig een stadium hebben bereikt, dat zij een belangrijke plaats in het verkeerssysteem zijn gaan innemen en in veel gevallen een meer economische vervoersmogelijkheid bieden dan de spoorweg.

In Rhodes' tijd leverde de spoorweg vrijwel de enige vervoersmogelijkheid in Afrika en was daarom bestemd om de hoeksteen van de Afrikaanse economie te worden, ondanks het feit dat aanvankelijk meestal niet voldoende vracht beschikbaar was. Omstreeks 1900 was de spoorweg van Kaapstad naar het Noorden reeds via Kimberley tot Bulawayo in het huidige Zuid-Rhodesië doorgedrongen. Zo werden tevens vanuit het beperkte aantal havens, dat Zuidelijk Afrika rijk is, spoorweglijnen het binnenland ingestoten, aldus hun bezitters tevens een soort bezitsrecht op het doorsneden gebied verschaffend.

1900 — heden.

De grootste toeneming van het Afrikaanse spoorwegnet vond plaats tussen 1900 en 1930, in welke periode de baanlengte toenam van 4.000 tot 40.000 mijl en welke ontwikkeling vooral gestimuleerd werd door de ontdekking van een groot aantal waardevolle mineralen in het binnenland van Afrika. Men schat dat in deze periode ongeveer één derde van de totale buitenlandse investeringen aan spoorwegontwikkeling werd besteed.

De belangrijkste mijnbouwproducten, die thans in Zuidelijk Afrika gewonnen worden, zijn diamanten, koper en kobalt in de Belgische Congo, koper, lood en zink in Noord-Rhodesië, asbest, goud, chroom en steenkool in Zuid-Rhodesië, goud, diamanten, chroom, mangaan, asbest, ijzer en steenkool in de Unie van Zuid-Afrika en ten slotte koper, lood, zink en diamanten in Zuid-West Afrika.

Vóór de tweede wereldoorlog was de vervoerscapaciteit van het Afrikaanse spoorwegapparaat belangrijk groter dan de vraag naar vervoer. Gedurende en na de oorlog is Zuidelijk Afrika echter in zulk een snelle mate ontwikkeld, dat de vervoerscapaciteit onvoldoende werd om in alle behoeften te voorzien, hetgeen leidde tot ernstige stremmingen van voorzien en havens.

Het fundamentele belang van de uitbreiding van het vervoersapparaat wordt dan ook beklemtoond in de ontwikkelingsplannen, welke door de regeringen van de verschillende gebieden in Zuidelijk Afrika zijn opgesteld. In het geval van de Belgische Congo is meer dan 50 pCt van de totale geplande uitgaven voor vervoersvoorzieningen bestemd, terwijl in de plannen voor de Britse gebieden ongeveer 25 pCt voor dit doel is uitgetrokken. Deze plannen, welke realisering in totaal meer dan 1 milliard dollar vergt, bestrijken in hoofdzaak proposities ten algemenen behoeve, die door een regeringsinstantie uitgevoerd moeten worden. Aan de plannen ligt ten grondslag de gedachte, dat het-particuliere initiatief hierdoor aangemoedigd zal worden om kapitaal te verschaffen voor mijnwezen, industrie en landbouw.

Ontwikkelingsprojecten.

Ten slotte zullen we de inhoud van de verschillende plannen bezien. We beperken ons daarbij tot Afrika ten Zuiden van de aequator, welk gebied als een samenhangende vervoerseenheden moet worden beschouwd. Bezie men bijgaande kaart, dan valt direct op hoeveel hieraan nog ontbreekt. Voornamelijk is dit een gevolg van het feit, dat in Afrika de afstanden zo groot zijn en de bevolkingsdichtheid zo gering is, terwijl politieke barrières ook niet vreemd zijn aan deze toestand. En zelfs in de gevallen waar er wel samenhang tussen de spoorwegsystemen van twee verscheidene gebieden bestaat, wordt samenwerking dikwijls belemmerd door douane-

rechten en speciale spoorwegtarieven, die handel en verkeer van beide gebieden moeten beschermen.

Ondanks de oprichting in 1949 van de „International Transport Organization for Africa South-of the Sahara” is hieraan nog weinig verbeterd. Weliswaar werd er op zuiver technisch gebied internationale overeenstemming bereikt, maar de oplossing van de economische vraagstukken wil nog niet erg vlotten.

Het vervoer van de producten van het Centraal-afrikaanse mijngebied naar de kust moet langs de kortste en voordeligste weg plaatsvinden en in de meeste gevallen zal deze weg „vreemd” gebied moeten doorkruisen. Samenwerking is daarom een eerste vereiste om de kosten van het vervoer niet hoger te doen zijn dan noodzakelijk is. Zuid-Rhodesië heeft echter slechts één regelrechte verbinding met de Oostkust, namelijk naar de havenstad Beira. De constructie is nu evenwel begonnen aan een 700 km lange spoorbaan, welke Rhodesië zal verbinden met de havenstad Lorenzo Marquez.

Als dit project voltooid is, zal de Rhodesië Spoorweg Mij de 250 km lange verbinding tussen Kafoe en Sinoia tot stand brengen, waardoor de afstand tussen het mijngebied van Noord-Rhodesië en Beira met 1.000 km wordt bekort.

Zoals de kaart laat zien, bestaat er één transcontinentale verbinding, namelijk van Benguela aan de Westkust naar Beira aan de Oostkust. Men is thans begonnen met de aanleg van een 444 km lange lijn tussen Kamina en Kabalo in de Belgische Congo, waardoor een tweede kust-tot-kustverbinding, van Lobito Baai aan de Atlantische Oceaan naar Dar-es-Salam aan de Indische Oceaan, tot stand zal komen. Behalve de economische betekenis is ook de strategische waarde van deze verbindingen zeer belangrijk.

De financiële problemen, verbonden aan de uitvoering van deze werken, worden belangrijk verlicht door de

steun, welke van E.C.A., M.S.A. en International Bank for Reconstruction and Development wordt ontvangen. Hierbij hebben de Amerikanen steeds de nadruk gelegd op de wenselijkheid om bij de uitbouw van het Afrikaanse transportapparaat steeds zoveel mogelijk op inter-regionale basis samen te werken.

Een tweede voorwaarde, waaraan moet worden voldaan, wil het vervoersapparaat van Zuidelijk Afrika tot een efficiënt geheel worden, is, dat naast de spoorwag ook de andere verkeersmiddelen gelegenheid krijgen om hun specifieke functie uit te oefenen. Afgezien van het watervervoer, dat alleen op gedeelten van de Congo en de Zambesi, in veel gevallen alleen gedurende een gedeelte van het jaar, plaats kan vinden en eveneens afgezien van het luchtvervoer, dat voorlopig nog beperkt zal blijven tot personen en hoogwaardige goederen, ligt er vooral voor de auto een belangrijke taak in Afrika. In een groot aantal gevallen zal de ontwikkeling van nieuwe gebieden het best kunnen aanvangen met de instelling van wegvervoer, totdat misschien in de toekomst spoorwegaanleg economisch verantwoord is. In bovengenoemde plannen zijn dan ook aanzienlijke bedragen uitgetrokken om het, met uitzondering van Zuid-Afrika, nog weinig ontwikkelde wegennet uit te bouwen en te verbeteren.

Zo daagt er zeker licht in het vervoersprobleem, waarmee Zuidelijk Afrika te kampen heeft, en er mag worden verwacht, dat in de nabije toekomst het vervoer niet meer als rem zal werken, maar integendeel de ontwikkeling van het land en zijn bevolking in grote mate zal stimuleren.

Pretoria.

Drs C. VERBURGH.

INTERNATIONALE NOTITIES

De levensomstandigheden in India

Over de toestand en de behoefte aan ontwikkeling van de Aziatische landen dienen wij op het ogenblik veel na te denken. Voor een der belangrijkste en belangwekkende dezer landen, India, is kort geleden een begin gemaakt met het publiceren van een hoogst nuttige reeks gegevens. Deze worden ontleend aan een der grootste statistische enquêtes, die de laatste tijd zijn gehouden; tevens een der best voorbereide en doordachte. India telt namelijk onder zijn statistici zeer bekwame mannen, van wie in dit verband in de eerste plaats genoemd moet worden Prof. P. C. Mahalanobis, de leider van het „Indian Statistical Institute”. Prof. Mahalanobis was reeds lang in vakkringen een bekende figuur, getuige zijn vice-presidentschap van het „International Statistical Institute”. Op het gebied van de steekproeftheorie is hij een geleerde met een wereldnaam. De Regering van India heeft hem, kort na de vrijwording van dit land, de opdracht verstrekt een zeer uitgebreid onderzoek in te stellen naar de levensomstandigheden en de productie van het platteland, hetgeen, zoals men weet, meer dan $\frac{3}{4}$ van de grote bevolking van India herbergt. Dit onderzoek, dat voor een belangrijk gedeelte in 1950 en 1951 heeft plaats gevonden, trok reeds sterk de aandacht van het Internationale Statistische Congres, dat December 1951 in India plaatsvond. Alle deelnemers aan dit congres hadden toen de gelegenheid zich op de hoogte te stellen van de zorgvuldige wijze, waarop de steekproef was genomen, een arbeidswijze die hun ook in details in een paar dorpen van India werd vertoond. Thans is een rapport over de resultaten van dit hoogst belangrijke onderzoek ver-

schenen onder de titel „The National Sample Survey, General Report No. 1 on the First Round: October 1950 - March 1951”.

Zoals men begrijpen zal, verdient dit rapport om twee redenen de aandacht. In de eerste plaats wel wegens de inhoud, d.w.z. de gegevens omtrent het leven van het Indische volk in de dorpen. In de tweede plaats zeker ook om de statistische vraagstukken, die er in behandeld worden, d.w.z. de kwestie van betrouwbaarheid e.d. In dit artikel zal ik een opto van de eerste zijde van de zaak ingaan worden. Als motto boven mijn beschouwing zou ik het bekende woord van Prof. Gonggrijp kunnen kiezen, dat hij niet moede wordt onder de aandacht te brengen van de nieuwe studenten, die hij over het Oosten, zij het dan wel in het bijzonder over Indonesië, heeft voor te lichten. Dat woord toch geldt in versterkte mate voor India en het luidt mutatis mutandis: India is zeer arm.

Op geen betere wijze laat zich dit illustreren dan door de nuchtere cijfers van dit rapport. De totale uitgaven voor consumptieve doeleinden zijn gemiddeld per persoon in de dorpen Rs 220. Dit is naar de wisselkoers ongeveer f 180 en vermoedelijk naar de koopkracht niet zo verbazend veel meer. Hiermee bedoel ik dat het naar koopkracht vermoedelijk (niemand kan dat op dit moment precies zeggen) toch niet boven de f 300 zal uitgaan. De gemiddelde gezinsgrootte is vijf personen, waaruit men zich dan kan voorstellen wat het gezinsbudget op zijn allerhoogst uitmaakt. Een paar cijfers mogen dit nader illustreren. De totale uitgaven voor voeding zijn Rs 146 per persoon. Dit is ongeveer $\frac{2}{3}$ van de totale uitgaven. Voor statistici is het een bekend feit, hoe hoger dit percentage is, des te armer de bevolking. Percentages van 65 à 70 pCt, zoals wij hier vinden, kwamen in ons land slechts in de donkerste tijden van de 19e eeuw voor. Natuurlijk moet men met dit cijfer oppassen, omdat er omstandigheden zijn die, vooral wat betreft het klimaat, bepaalde uitgaven in India overbodig maken, die dat zeker niet in onze streken zijn. Doch het houdt in elk geval in, dat voor alle overige uitgaven niet meer dan $\frac{1}{3}$ overblijft. Voor kleding wordt per persoon per jaar Rs 22 uitgegeven, voor medische verzorging Rs 2,80. Voor huur en belastingen tezamen Rs 1,25. Dit laatste is nog minder dan men op grond van de eigen aanschouwing van de „woningen” zou hebben verwacht. Dat de uitgaven voor nieuwsbladen en periodieken niet meer dan Rs 0,1 bedragen is minder tragisch, omdat het overgrote deel van deze mensen nu eenmaal niet kan lezen, doch tekenend is het natuurlijk wel. Wil men ook nog cijfers in natura, dan is het interessant te vermelden dat een gezin van 5 personen twee liter melk verbruikt per . . . maand.

Zoals gezegd, is door de leiding van het onderzoek met grote zorgvuldigheid te werk gegaan, welke zich o.a. hierin uit, dat voor een product, waarvan men het verbruik ook op andere wijze kan vaststellen, deze contrôle is gemaakt. Dit product is zout en het blijkt dat de resultaten van de „sample survey” nauwkeurig overeenstemmen met hetgeen langs andere weg bekend is. Uit de eerste leidt men af dat het totale verbruik van zout 2,43 mln ton bedraagt, terwijl langs de weg van productie, in- en uitvoer het cijfer van 2,45 mln ton wordt bereikt. De overeenstemming is veel geringer voor de cijfers betreffende het verbruik van voedingsgranen. Het onderzoek concludeert hier, dat uit de survey volgt, dat het verbruik 25 à 30 pCt hoger ligt dan men tot nog toe heeft gedacht.

Zoals gezegd wordt ook een aantal gegevens geleverd omtrent het bedrijf van de onderzochte, ongeveer 5.000,

gezinnen. Men vindt er gegevens omtrent de waarde van de voortgebrachte akkerbouwproducten en veeteeltproducten, bepaalde gegevens omtrent de kosten van onderhoud van grond en werktuigen, verbruikte materialen, kosten van landarbeid en nog ettelijke andere. Het is de bedoeling dat op al deze gegevens nog nader wordt teruggekomen in verdere studies en de gegevens mogen daarom slechts worden gesignaleerd. Zij zullen ongetwijfeld van grote betekenis blijken te zijn voor vergelijkende onderzoeken omtrent de bedrijfsvoering van de landbouw in de verschillende landen en vormen een, naar het mij toeschijnt, zeer waardevolle aansluiting op de gegevens van Prof. Buck voor China. Ik moet het aan meer bevoegden overlaten, uit deze gegevens conclusies te trekken.

Het is echter wel zeker, dat met deze gegevens in de hand, belangrijke berekeningen als die voor het nationale inkomen en de nationale besparingen, welke voor de ontwikkeling van India een bijzondere waarde hebben, kunnen worden verbeterd en daardoor de grondslagen van de economische politiek kunnen worden gepreciseerd.

¹s-Gravenhage.

J. T.

BOEKBESPREKING

Dr A. M. F. Smulders, *Inkomensverdeling en werkgelegenheid*. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1952, 174 blz., f 9,75.

De problematiek van de inkomensverdeling, op zichzelf reeds fascinerend, is meer dan ooit actueel. Allerwegen hoort men, naar aanleiding van de recente inkomensverschuivingen, klachten: de ondernemingen worden uitgehold, de middengroepen verkeren in nood, voor de arbeiders is de scholingsprikkel teloor gegaan, de huis- en landeigenaren kunnen hun bezittingen niet meer onderhouden, het sparen wordt belemmerd; kortom, de economie des lands wordt door de verschuivingen, gewoonlijk als „de nivellering” aangeduid, ondermijnd. Deze zienswijzen, die hier en daar kernen van juistheid bevatten, worden in de politieke discussie gemakkelijk buiten proportie opgeblazen. Men kan van een weinig zeep een emmer schuim maken. Bovendien is bij geen ander onderwerp zozeer het gevaar aanwezig, dat het eigenbelang het oordeel vertroebelt. Het is daarom steeds toe te juichen, wanneer zwartgalligheid, geborneerd eigenbelang en politieke oogmerken een tegenwicht vinden in koele analyse. Wie er in dezen naar streeft, substantie van schuim te onderscheiden, zal geboeid de Tilburgse dissertatie van Dr Smulders aanvatten, die blijkens titel, ondertitel („een onderzoek naar de recente verschuivingen in de inkomensverdeling en naar de betekenis van deze verschuivingen voor de realisering van de belangrijkste doelstellingen der na-oorlogse economische politiek van ons land, alsmede enige conclusies met betrekking tot de doelmatigheid van de loon- en prijspolitiek”) en probleemstelling, de hier aangegeven vraagstukken zou moeten bestuderen.

Wie aldus het boek ter hand neemt, wordt teleurgesteld. Niet omdat Smulders geen wetenschappelijk betoog nastreeft — dat doet hij wel — doch omdat hij de economische functies der verschillende inkomens niet heeft bekeken. De bovengenoemde eventuele schadelijke kanten van de inkomensverschuiving voor het economisch leven worden niet behandeld, zelfs nauwelijks aangeroerd. De schrijver bepaalt zich tot een enkel facet van het probleem, namelijk de invloed van wijzigingen in het loonniveau.

Voorwaar een belangrijk vraagstuk, maar veel beperkter dan dat van de invloed van de inkomensverdeling.

De schrijver laat, na een korte beschrijving van de economische- en sociale politiek na de oorlog, zien in hoeverre het reële loon en de loonquote in Nederland hoger liggen dan voor de oorlog; dit blijkt in aanzienlijke mate het geval te zijn. De descriptieve uiteenzetting van de ontwikkeling dezer grootheden is duidelijk, overzichtelijk en consciëntieus. Er wordt een statistisch verband aange- toond tussen de relatief hoge na-oorlogse loonquote en de relatief hoge waarde van de constante van Pareto. De auteur geeft voorts indexcijfers omtrent het reële inkomen van arbeiders van onderscheidene scholingsgraad, en met verschillende gezinsgrootten.

Welke betekenis hecht Smulders nu aan deze cijfers?

Hij wijst er in de eerste plaats op, dat na de oorlog een loon- (en consumptie)niveau is opgetreden, dat, gegeven de stand van de arbeidsproductiviteit, te hoog was in die zin, dat de nationale bestedingen de nationale middelen overschreden en derhalve een betalingsbalanstekort ontstond. Dit is juist, al mag men niet alleen het loonniveau hiervoor aansprakelijk stellen; de algemene inflatoire situatie leidde eveneens tot „te hoge” bestedingen bij de niet-loontrekkers. De gedachten van Smulders gaan in de richting van een toerekening van het toenmalige betalingsbalanstekort aan de inkomensverschuiving. Deze toerekening blijft een wat hachelijke zaak, ook al toont men aan, dat reëel loon en loonquote hoger liggen dan voor de oorlog.

In de tweede plaats stelt de schrijver in een duidelijk betoog, dat te hoge lonen nadelig werken op de werkgelegenheid en — doordat het looninkomen vrijwel geheel consumptief wordt besteed — op het consumptieniveau en de betalingsbalans. Het loonniveau kan niet steeds een vooropgezette grootheid voor de economische politiek zijn; het is veelal een resultante. Het forceren van het loonniveau is schadelijk. Deze constatering is onbetwistbaar juist. Zij worden algemeen onderschreven. Tinbergens bekende artikel ¹⁾ van 1950, door Smulders aangehaald, geeft de effecten van loonsverhogingen quantitatief weer. Men mag wel stellen — en in ieder geval geldt het sinds genoemde publicatie — dat een ieder die met deze vraagstukken te maken heeft, en met name de vakbeweging, van de betekenis dezer samenhang is doordrongen. Het doet daarom wat vreemd aan, wanneer Smulders bij voortduring suggereert dat het anders is; tegenover de kortzichtige voorstanders van onverantwoorde loonsverhoging werpt hij zich op als de eenling, die lange-termijntendenties en diepere economische waarheden voor ogen houdt. Hij gaat daarbij zover, het „opheffen van een waarschuwend vinger” tegenwoordig „zelfs geen ongevaarlijke taak” ²⁾ te achten, en de lezer vraagt zich dan af, welke merkwaardige vrees deze uitspraak in de pen heeft gegeven.

Kan men zich overigens grotendeels verenigen met de strekking van het theoretische betoog, anders staat het met schrijvers waarderingsoordelen. Smulders meent, dat de laatste stadia der loon- en prijspolitiek (waarmede de verschillende loonronden zomede de consumptiebeperking van Maart 1951 zijn bedoeld) „te weinig doelmatig waren ingesteld op de realisering van een sluitende betalingsbalans en een blijvend hoge werkgelegenheid” ³⁾. Deze opvatting geeft de teneur van zijn boek weer. Zij is aanvechtbaar. Overdreven optimisme zou misplaatst zijn;

¹⁾ „De betekenis van de loonpolitiek voor de werkgelegenheid”, *De Economist*, Jaargang 98, no 3.

²⁾ Blz. 162.

³⁾ Blz. 160.

maar men kan toch nauwelijks volhouden dat de Nederlandse loon- en prijsstructuur in de afgelopen jaren op onverantwoorde wijze naar boven is doorgeschooten. Het zij toegegeven, dat Smulders zijn beschouwingen meer dan een jaar geleden schreef, en dat toen juist een deflatoire ontwikkeling inzette, die de werkloosheid sterk deed oplopen. Uw recensent heeft in zekere zin gemakkelijk praten; de dissertatie werd hem toegezonden in Mei 1953, toen de naweën van Korea waren uitgewerkt. Maar had men van een schrijver, die bij herhaling wijst op zijn voorkeur voor het denken op lange termijn, en anderen in gebreke stelt wegens hun kortzichtigheid, niet mogen verwachten dat zijn visie op de structuur onzer volkshuishouding onvertroebeld bleef door een kortstondige stoornis in het economisch leven?

Al met al is dit boek niet zonder verdienste. Het geeft goed documentatiemateriaal. Het wijst op fundamentele samenhangen tussen het loonniveau en andere grootheden en het doet dat op duidelijke wijze; terecht wordt op voorzichtigheid ten aanzien van het loonniveau aangedrongen. Het boek behandelt echter een veel beperkter gebied dan de probleemstelling aangeeft, en het wordt voorts ontsierd doordat het op enigszins pompeuze wijze algemeen bekende waarheden als baanbrekende ideeën voorstelt, en doordat het overdreven pessimistisch is met betrekking tot de resultaten van onze loon- en prijs-politiek.

*s-Gravenhage.

J. PEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Gedurende de verslagweek werden twee belangrijke verdere stappen gezet op het terrein van de door de moneitaire autoriteiten gevoerde actieve geldmarktpolitiek. In de eerste plaats werd de afgifte van schatkistbiljetten door het Ministerie van Financiën met ingang van 15 Juni stopgezet. Daar dit Ministerie per 27 April het afgiftesysteem reeds voor promessen had verlaten, wordt alle schatkistpapier thans alleen nog bij inschrijvingen (waarvan de eerstvolgende tegen medio Juli is aangekondigd) door het Rijk verkocht.

In de tweede plaats werd bekend, dat De Nederlandsche Bank uit haar schatkistpapierportefeuille van f 300 mln bereid was 5 jaarsbiljetten te verkopen, echter niet, zoals bij dergelijke gelegenheden tot dusverre steeds het geval was, tegen dezelfde condities als tot nu toe bij door het Rijk verkocht nieuw schatkistpapier golden, maar tegen een lagere rente. Men meende te weten, dat, nadat biedingen tot hogere rentepercentages waren afgewezen, ten slotte 5 jaarsbiljetten tegen prijzen, overeenkomend met een rentepercentage van $1\frac{5}{16}$ pCt (Agentsprijs tot nu toe $2\frac{1}{8}$ pCt), door de circulatiebank werden verkocht.

Het kan verkeren, ook op de geldmarkt. Twee jaar geleden, ten tijde van de indiening van het Wetsontwerp Toezicht Credietwezen, hoorde men door de bestrijders daarvan vaak spreken over de „ongezonde staatsfinanciering” d.m.w. kort papier. Thans brengen de korte geldgevers vrijwillig zoveel geld naar de Staat, dat deze daaruit argumenten kon putten om tot renteverlaging en mondjesmaat beschikbaar stellen van dit papier te besluiten en er in slaagde om de geldgevers tot een over-

gang van het kort- in het langlopende schatkistpapier te nopen.

Tot deze ontwikkeling droegen niet alleen de omstandigheden, i.c. de betalingsbalansverbetering en het kasoverschot van het Rijk, bij. De gehele actieve geldmarktpolitiek berustte grotendeels op het benutten van de monopoliepositie van het Rijk op de geldmarkt. Dat hierbij de psychologische factor niet werd verwaarloosd, blijkt wel uit het feit, dat afboekingen van de boekvoering van De Nederlandsche Bank op de Staat op het creditsaldo van het Rijk bij deze instelling thans achterwege bleven, waardoor laatstgenoemd creditsaldo hoog bleef en de indruk werd versterkt, dat het Rijk geen geld nodig had.

De kapitaalmarkt.

Het bericht, dat in het kader van de voorgestelde belastingherzieningen de zgn. speculatiewinstbelasting reeds met ingang van 1953 zal vervallen, werd ter beurze met voldoening ontvangen. Wellicht dat deze afschaffing (indien aanvaard) om psychologische redenen zal leiden tot enige vergroting van de omvang der transacties, hetgeen door daarbij belanghebbenden uiteraard niet zal worden betreurd. Voor het koesteren van de verwachting van verdere belangrijke consequenties schijnt echter weinig grond te zijn. Misschien kan het afschaffen van overheidsmaatregelen als speculatiewinstbelasting en dividendbeperking meer ogen openen voor de in vele gevallen ongunstige behandeling van de aandelenbeleggers van de zijde der ondernemingen. Zo blijkt uit thans door de S.-E.R. gepubliceerde gegevens, dat in 116 uit 144 door het Ministerie van Financiën nagegane gevallen, het in 1951 uitgekeerde dividend *beneden* het door de dividendstop toegestane maximum bleef. De aandeelhouders van de betreffende naamloze vennootschappen, waarvan de aandelen ter beurze worden genoteerd, zullen hiervan in vele gevallen onkundig zijn, omdat de fiscale balansen voor hen geheim worden gehouden.

	12 Juni 1953	19 Juni 1953
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	148,0	149,7
Industrie	206,4	208,1
Scheepvaart	160,1	160,7
Banken	135,9	137,2
Indon. aand.	51,1	52,2
Aandelen.		
A.K.U.	163%	165
Philips	157%	162½
Unilever	192%	198
H.A.L.	131½	133½
Amsterd. Rubber	96%	90% exdiv.
H.V.A.	100%	103%
Kon. Petroleum	310%	317
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79%	79%
3-3½ pCt 1947	96%	96½/16
3 pCt Invest. cert.	97½/16	98%
3½ pCt 1951	101½/16	101½/16
3 pCt Dollarlening	95½/16	95½/16
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101	101
3½ pCt Bataafsche Petr.	101½	101%
3½ pCt Philips 1948	101	101½
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	97%	98

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Mei 1953

De algemene toestand van de geldmarkt.

Fundamenteel bleef de geldmarkt over de maand Mei liquide evenals gedurende de vorige maanden. Toch traden tijdens de afgelopen maand enkele storingen op, waarvan het cumulatief effect op enkele dagen een aanzienlijke contractie van het volume der callgelden met zich bracht. Het uitgangspunt van de eerste storing, die van 10 Mei af tot rond het einde van de maand optrad, lag in een wijziging door de Bankcommissie van de interpretatie van haar dekkingsvoorschriften betreffende de door de banken in consignatie genomen fiscale zegels. Sinds het begin van het jaar moesten, tegenover de totale waarde der in consignatie genomen zegels, dezelfde dekkingsvoorschriften in acht genomen worden als voor de gewone deposito's. Van 10 Mei jl. af speelt de dekking nog alleen voor de verkochte zegels. Het gevolg hiervan was, dat op dat ogenblik de door de banken gevormde dekking het opgelegde percentage overschreed. Met het oog op de regularisatie van deze toestand lieten zij daarom het surplus aan schatkistcertificaten gewoon vervallen, en teerden in het vooruitzicht van deze liquiditeiten op hun kas- en callgelden. Dit ging, zoals vanzelf spreekt, met terugtrekkingen op de callgeldmarkt gepaard; vandaar de waargenomen verkrapping. Deze laatste uitte zich op haar beurt in een verhoging van de rente op de markt van het private disconto: papier op één maand werd medio Mei à $2\frac{13}{16}$ pCt opgenomen, hetzij $\frac{7}{16}$ pCt meer dan bij het begin van de maand. Anderzijds veroorzaakte de ruimte op de geldmarkt een nieuwe verlaging van circa $\frac{1}{4}$ pCt op het niet geviseerde commerciële papier ($3\frac{1}{2}$ pCt).

Een bijkomende druk op de kasmiddelen van de banken greep plaats toen medio Mei de trimestriële stortingen aan de R.M.Z. moesten gebeuren. Enkele dagen later, op 20 Mei, viel de betaling aan de Schatkist van de fiscale zegels. Beide samen beletten in grote mate de gebruikelijke vorming van liquiditeiten met het oog op de eerste storting op 2 Juni voor de opengestelde staatslening. Daarenboven bleek de vervaldag van einde Mei betrekkelijk zwaar, hetgeen gecombineerd met de storting op de staatslening, een sterk verhoogd beroep op de herdiscontomogelijkheden vereiste.

Hoofdzakelijk de drie bovengemelde factoren: R.M.Z., fiscale zegels en de staatslening, veroorzaakten een lichte terugloop van de bankdeposito's over de maand Mei. De kredietverlening van haar kant onderging geen grote wijzigingen in de afgelopen maand.

Anderzijds moesten de banken opnieuw met een verlaging van de discontovoet van de Nationale Bank op promessen genoegen nemen. Het is de tweede verlaging in drie maanden tijd: de eerste had plaats op 5 Maart toen deze discontovoet van 5,5 tot 5 pCt werd teruggebracht; op 21 Mei werd deze verder tot $4\frac{3}{4}$ pCt verlaagd. Een overeenstemmende verlaging van de debetrente werd gedeeltelijk doorgevoerd.

Thans is ook de overheidskredietverlening in verband met de waterschade ($2\frac{1}{2}$ pCt rente) en de kredieten, hoofdzakelijk van de N.M.K.N., aan bedrijven in regressie ($3\frac{1}{2}$ pCt rente) in voege getreden. Voor de banken biedt dit sporadisch mogelijkheid tot het verlenen van avals.

Kredietverlening door de banken aan de private economie (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
Dec. 1950	8.543	10.110	27.739
Dec. 1951	7.526	6.703	33.364
Dec. 1952	7.902	6.710	36.546
Jan. 1953	6.421	6.425	36.489
Febr. 1953	7.718	5.695	35.340
Mrt 1953	7.355	6.052 ¹⁾	36.708
Apr. 1953	—	5.159	—
Mei 1953	—	5.744	—

¹⁾ Cijfer van 1 April.

Volgens de laatste cijfers, waarover we beschikken, nam de kredietverlening door de banken nog een lichte expansie. De markt van het bankkrediet is voor het ogenblik trouwens zeer ruim en de concurrentie tussen de banken, ook inzake debetrente, is vrij scherp. In het kader van de algemene tendentie naar lagere rentevoeten, verlaagde trouwens ook de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid begin Mei haar rentevoet voor kredieten op lange termijn van 6 pCt tot 5,75 pCt. Anderzijds liet ook de grote ruimte van de kapitaalmarkt op half lange termijn toe wissels met handelskarakter, die echter niet herdisconteerbaar zijn bij de Nationale Bank, gemakkelijk te plaatsen.

De toestand van de banken.

Sedert onze jongste kroniek werd de globale staat van de banken einde Maart jl. gepubliceerd, en kunnen wij hieronder enkele vergelijkende gegevens aanvoeren.

Cijfers uit de globale staat der banken

(in miljoenen franken)

	Dec. 1951	Dec. 1952	Febr. 1953	Maart 1953
Kasmiddelen	3.448	4.201	2.276	3.933
Callgelden	6.860	5.448	5.274	5.281
Kredieten aan de private econ.	33.364	36.546	35.342	36.708
Handelsswissels	9.498	11.483	10.290	11.900
Voorschotten op effecten	773	1.180	1.197	1.321
Debiteuren	14.958	14.749	15.465	15.481
Accepten	8.153	9.134	8.390	8.006
Kredieten aan de Overheid	38.951	42.408	42.687	43.388
Deposito's	58.804	64.251	63.171	65.266
op zicht	53.143	57.510	55.468	57.263
op termijn	5.661	6.741	7.703	8.003
Kasbons	557	955	1.054	1.096
Eigen middelen	5.629	5.770	5.794	5.861

Langs de zijde van de deposito's blijkt de tendentie tot toename der tegoeden op termijnrekening verder door te lopen. Zulks is ongetwijfeld zeer karakteristiek voor de huidige conjunctuurstand, evenals het succes dat sommige banken behalen bij het uitgeven van kasbons op drie of op vijf jaar.

De banken maken van deze vergroting van hun werkingmiddelen blijkbaar gebruik om zelf meer handelspapier in portefeuille te houden. Waarschijnlijk bestaat de post Handelspapier op de balans der banken echter gedeeltelijk uit papier dat niet herdisconteerbaar is bij de Nationale Bank. Zulks is trouwens een normaal verschijnsel op een ogenblik dat de betalingen, zowel van het binnen- als uit het buitenland, met een belangrijke vertraging gebeuren.

De obligatiemarkt.

De belangrijke arbitrageverrichtingen, die aan de intekening op de nieuwe staatslening voorafgingen hebben een stabilisatie van de noteringen der overheidsfondsen

voor gevolg gehad. Normaliter immers had de daling van de rentevoeten hier een koersverbetering moeten veroorzaken. Alhoewel men verkopen waarnam in alle sectoren van de staatsfondsenmarkt, werd het aanbod van effecten met korte en halflange termijn gemakkelijk opgeslorpt in tegenstelling met enkel langlopende staatsfondsen waarvan de koersen dienden gesteund door aankopen van het Rentenfonds.

Het koersverloop tijdens de maand Mei wijst op een geringe stijging van de 4 pCt Geünificeerde Schuld en een onveranderde koers van 88,10 der 4 pCt Bevrijdingslening. Anderdeels noteerde men doorgaans lagere koersen bij de Schatkistcertificaten, de kasbons van parastatale instellingen en de effecten op halflange termijn uitgegeven door private ondernemingen. Hier kan worden aangestipt dat juist deze rubrieken tijdens de jongste maanden de belangrijkste koerswinst boekten zodat hieruit mag worden afgeleid, dat de betrokken obligaties werden gearbitreerd op grond van de koerswinst die er uit voortvloeide.

De leningen met lange looptijd van het Gemeentekrediet en van de Steden met hoge rente-opbrengst, kenden een nieuwe vooruitgang.

Aangaande de nieuwe 4½ pCt lening 1953/73 werden vanwege de beleggers bezwaren geuit tegen de verlenging van de looptijd, die in vergelijking met de vorige staatslening van einde 1952, van 12 op 20 jaar werd gebracht.

Daarom genieten de 4½ pCt Staatsleningen 1951, 1952/62 en 1952/64 tijdens de voorbije weken van een goede belangstelling zodat zij een verdere koerswinst boekten. Overigens schijnt de intekening op de jongste staatslening niet zeer vlot van de hand te gaan. Ook de vrij scherp berekende uitgiftevoorwaarden hadden hier schuld aan.

Rentestand op de obligatiemarkt ¹⁾

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	April 1953	Mei 1953
Staatsobligaties ..	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,47	4,47
Schatkistcertificaten ..	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,72	4,73
Kasbons steden ..	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,17	5,17
Kasbons parastatale instellingen ..	ca 9 jaar	—	—	5,41	5,79	4,81
Private instellingen ..	10 à 12 j.	6,06	5,43	6,08	4,30	5,30

¹⁾ Reële rendementen; rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Beschouwd over de gehele maand Mei vertoonde het koersverloop op de beurs te Brussel slechts een geringe wijziging, zodat practisch mag gezegd worden, dat de afgelopen maand gekenmerkt werd door een stabilisatie van het koersverloop in zijn geheel. De factoren die de stemming op de beurs gedrukt houden zoals deze in onze vorige kronieken werden aangehaald, blijven ook thans nog van kracht — behalve de gebeurtenissen op internationaal plan, die in de afgelopen maand de speculanten minder vrees inboezemden.

Per einde Mei lag de algemene beursindex 0,7 pCt beneden het peil van het begin van de maand. De beweging deed zich omzeggens uitsluitend voor in de loop van de derde week. Voordien en ook in de laatste week bleven de koersen op hun bereikt niveau. Zoals uit onderstaande tabel blijkt, konden ook in de rubrieken geen omvangrijke schommelingen worden waargenomen.

De gedurende de maand April waargenomen daling zette zich voort bij de koersen van metaalbedrijven, steenkolen, textiel en brouwerijen. Bij de banken bleven zij omzeggens gestabiliseerd. Anderzijds kon in enkele ru-

	Indices 1936/38 = 100		Beweging in pCt
	29/5/53	30/4/53	
Banken	212,5	212,7	-0,1
Portefeuille	170,9	167,2	+2,4
Trusts	130,3	127,3	+2,4
Gas, Electriciteit	219,4	216,8	+1,2
Metaalnijverheid	214,3	217,7	-1,6
Scheikundige producten	155,9	156,4	-0,3
Steenkolennijverheid	178,6	181,6	-1,7
Spiegelglas	72,0	71,4	+0,8
Glasblazerijen	67,8	65,6	+3,4
Bouwnijverheid	177,0	181,2	-2,3
Textiel	172,7	176,7	-2,3
Koloniale	467,1	463,8	+0,7
Voeding	103,7	100,8	+2,9
Verscheidene	213,2	215,7	-1,2
Brouwerijen	61,6	62,9	-2,1
Papierenijverheid	251,8	261,8	-3,8
Warenhuizen	329,2	320,8	+2,6
Algemeen	214,6	216,0	-0,7

brieken een reactie tegen de blijkbaar abnormale daling van April worden waargenomen; deze reactie daling vooral op bij de portefeuille maatschappijen en de gas- en electriciteitswaarden. Het koersverloop van de koloniale aandelen was à la hausse georiënteerd in de eerste dagen van de maand, maar de winst kon niet integraal behouden blijven, en per slot lag het indexcijfer van deze rubriek slechts 0,7 pCt boven dat van het begin van de maand. De warenhuizen zagen hun koersen stijgen tegen het einde van de maand, in die mate dat het in April opgelopen verlies bijna geheel werd gerecupereerd.

In de sectoren van spiegelglas en glasblazerijen werd een verdere koersstijging opgemerkt, blijkbaar in verband met de verbeterde afzet en de daaruit voortvloeiende gunstiger exploitatievoorwaarden van deze maatschappijen.

Anderzijds werd de in April waargenomen hausse op bouw- en papierwaarden in de maand Mei afgebroken. In deze laatste sector heeft de publicatie van enkele bedrijfsresultaten ongetwijfeld een drukkende invloed geoefend. Ook de activiteit op de aandelenmarkt vertoonde gedurende de maand Mei een aanzienlijke in-zinking.

Onder invloed van de lagere dividenden, vertoonde het algemeen beursrendement in de afgelopen maand, ondanks de lichte daling van de koersen, nog een verdere lichte daling.

	Algemeen beursrendement
29 December	5,39
30 Januari	5,44
27 Februari	5,55
31 Maart	5,50
30 April	5,34
29 Mei	5,24

Fundamenteel kunnen voor het koersverloop in de nabije toekomst geen nieuwe factoren opgemerkt worden. Grote bewegingen kunnen waarschijnlijk nog enkel voortkomen uit internationaal politieke evoluties.

Kortrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾
(waarde in miljoenen guldens)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Mei	Jan.-Mei ²⁾	Mei	Jan.-Mei ²⁾	Mei	Jan.-Mei ²⁾
1938	110	116	83	84	75	72
1948	390	384	223	188	57	49
1949	427	441	272	275	64	62
1950	662	604	377	371	57	61
1951	935	837	578	561	62	67
1952	715	740	635	696	89	94
1953	698	693	580	639	83	92

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

RECENTE ECONOMISCHE PUBLICATIES

- Advies inzake de verlenging van de dividendbeperking.* Publicaties van de Sociaal-Economische Raad, 1953, 19 blz., f 0,60.
- Uiteenzetting over de toestand van de Gemeenschap.* Algemeen overzicht van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, Hoge Autoriteit, 1953, 148 blz., f 1,50.
- Algemeen verslag over de werkzaamheden van de Gemeenschap.* Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, Publicatiedienst, 1953, 126 blz., f 1,50.
- Organisatie-methoden en efficiëntie-contrôle in Amerikaanse bedrijven.* Studierapport van de Nederlandse delegatie O.E.E.C. Contactgroep Opvoering Productiviteit, 1953, 70 blz., f 1,75.
- De goodwill in het privaatrecht en het belastingrecht.* Prae-adviezen ter behandeling in de algemene vergadering van de broederschap der candidaatsnotarissen, door Prof. Mr J. C. van Oven en Prof. Dr P. J. A. Adriani. S. Gouda Quint, D. Brouwer & Zoon, 1953, 145 blz., f 3,50.
- Verspreide geschriften van Prof. Dr N. J. Polak,* verzameld door Drs H. F. Go en Drs J. P. Kikkert, deel I: bedrijfshuishoudkunde, omvang 334 blz.; deel II: algemene economische vraagstukken, economische politiek, monetaire politiek, belastingen, omvang 517 blz. Purmerend 1953. Compleet f 27,50. Studie-uitgave deel I f 10,—.
- Liquidatie-winst.* De claim aan inkomstenbelasting bij overlijden van een ondernemer en bij overdracht of liquidatie van bedrijven, door M. A. Wisselink. Tweede druk, Deventer 1953 (Fiscale monografieën, no 1), 153 blz., f 7,65.
- Beginselen voor het economisch handelen van de ondernemer in de landbouw,* door Dr W. Rip. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar aan de Landbouwhogeschool te Wageningen op 9 Juni 1953. Wageningen 1953, 21 blz., f 0,90.
- Volledige uitwerkingen van bedrijfshuishoudkunde en boekhouden,* deel I, door A. F. A. Cheizoo en Ph. C. Stubenrouch. Groningen, Djakarta 1953, 67 blz., f 3,50.
- Scientific social surveys and research,* door Pauline V. Young, Ph. D. An introduction to the background, content, methods and analysis of social studies. 2nd ed. N.Y. Prentice Hall, Inc., 621 blz., f 32,35.
- Mathematics of finance,* door Lloyd L. Smail. N.Y. McGraw-Hill, 1953, 282 blz., f 20,25.
- Income stabilization for a developing democracy,* door Max F. Millikan. Yale University Press, 1953, 730 blz., f 22,50.
- The cold chain in the U.S.A.* Report of a group of European experts. Part II: technical survey, uitgave van de O.E.E.C., Paris 1952, 452 blz.
- A short history of the international economy 1850-1950* door William Ashworth. Longmans, Green & Co, London 1951, 256 blz., f 11,70.
- A survey of contemporary economics,* volume II, door B. F. Haley. Richard D. Irwin, Illinois 1952, 474 blz., f 22,50.
- Input- Output Relations.* Proceedings of a conference on inter-industrial relations held at Driebergen, Holland. Edited by The Netherlands Economic Institute. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1953, 232 blz., f 13,00.
- Economics in one lesson,* door Henry Hazlitt, Special edition for The Foundation for Economic Education, Inc., New York 1952, 193 blz.
- Practical answers to inflation, unemployment, taxation, and political leadership,* door C. William Hazelett. Incentivist Publications, Greenwich, Connecticut 1952, 244 blz., \$ 0,50.
- Europe the way ahead, towards economic expansion and dollar balance,* uitgave van de O.E.E.C., Paris 1952, 358 blz., f 9,60.
- A standardised system of national accounts,* uitgave van de O.E.E.C., Paris 1952, 101 blz.
- International trade and economic development.* Lectures delivered at the National University of Brazil, door J. Vines. Lectures advocating some modernization of the classical theory of international trade, but criticizing some neo-Keynesian modification of the classical theory. Glencoe Ill. Free Press, 1952, 154 blz., f 12,40.
- Goals of economic life,* door A. D. Ward. N.Y. Harper, 1953, 480 blz., f 18,00.
- A study of money flows in the United States,* door M. A. Copeland. N.Y. Nat. Bur. of Econ. Research, 1953, 611 blz., f 33,00.
- Maturity and stagnation in American capitalism,* door J. Steindl, 1953, f 18,90.
- L'Intégration économique de l'Europe,* door Dotation Carnegie. Presses Universitaires de France, 1953, 332 blz., f 11,70.

De Wester Boekhandel

Nieuwe
Binnenweg 331

Rotterdam C.

Tel. 32076 — Giro 18961

Gespecialiseerd op economisch gebied

Bij J. Muusses, Purmerend, verscheen in een zeer verzorgde uitgave:

VERSPREIDE GESCHRIFTEN

van Prof. Dr N. J. POLAK

verzameld door Drs H. T. Go en Drs J. P. Kikkert

Prijs compleet 2 dln f 27,50

Van deel 1 (Bedrijfshuishoudkunde) verschijnt afzonderlijke studie-uitgave. — Prijs f 10,00.

MEDEDELING VOOR HANDEL EN INDUSTRIE

42,5 pCt van de abonné's van het Algemeen Handelsblad zijn directeuren, firmanten of bekleden topfuncties in Handel, Industrie, Scheepvaart, Bankwezen, Assurantiewezen, enz. Deze 42,5 pCt omvatten een aantal van meer dan 25000.

Voor Industriële advertenties is het Handelsblad daarom het aangewezen blad. Men bereikt al deze heren thuis, op een moment, dat ze in hun eigen comfortabele omgeving rustig hun dagblad lezen en dus ontvankelijk zijn voor indrukken. Het Handelsblad, dat is opgericht in 1828, wordt in de meeste gevallen reeds van generatie op generatie in deze kringen gelezen. Er bestaat dus een hechte band tussen het blad en zijn lezers en dat komt ook de advertenties ten goede.

Op geen andere wijze is het mogelijk deze grote groep van belangrijke personen op een zo rustig en zo gunstig moment te bereiken.

Nadere inlichtingen alsmede documentatiemateriaal worden gaarne verstrekt door

Nieuwe Amsterdamsche Courant **ALGEMEEN HANDELSBLAD**

ADVERTENTIE-EXPLOITATIE - N.Z. VOORBURGWAL 234-240
AMSTERDAM - TEL. 39811

vacatures

Dr Ir M. G. Ydo

ADVIESBUREAU
VOOR BEDRIJFSORGANISATIE

zoekt

econoom

om als medewerker aan het bureau te worden verbonden.

Vereisten:

enige jaren praktische ervaring, bij voorkeur in industriële bedrijven; belangstelling voor bedrijfseconomische vraagstukken, zoals kostprijsberekening en variabele budgettering.

Candidaten moeten bereid zijn tot een psychologisch onderzoek, waarvan de resultaten met de desbetreffenden zullen worden besproken.

Eigenhandig geschreven brieven onder Letter E te richten aan het bureau: N.Z. Voorburgwal 326/28, Amsterdam-C.

WERELDFIRMA op het gebied van efficiency

vraagt voor haar Nederlandse afdeling

ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE

MEDEWERKERS

leeftijd tot 35 jaar

VEREIST WORDT:

Uitgesproken organisatorische aanleg;
bij voorkeur academische opleiding
(bv. doctoraal economie) of vergoederd
met studie voor het Niva;
bekendheid met moderne bedrijfs-
administratie; initiatief en tact in om-
gang met personeel

*Voor energieke werkers interessante en veel-
zijdige werkkring met goede perspectieven*

★

Sollicitaties in handschrift met volledige inlichtingen omtrent opleiding en ervaring, vergezeld van recente pasfoto, worden ingewacht onder No. ESB 26—1, Bur. van dit blad, Postbus 42, Schiedam.